

## **Nan Tudo' Paul Hinadan I Roma (Romans)**

<sup>1</sup> Hituwen tudo' ya nalpu i ha"on an hi ibbayun hi Paul an baal Jesu Kristu. Ha"on ya pinto'a' i Apu Dios hi apostoles an e mangipa'innilah nadan tataguh nan inat Jesu Kristu an iphodan di tatagu. <sup>2</sup> Te hituwen inat Jesu Kristu an iphodan ta'u ya impitudo' tuwalin Apu Dios i handidan propeta. <sup>3</sup> Ya hay impa'innilana ya hay a'at nan Imbabalenan hi Jesu Kristu an hiya ya mumbalin hi tagu an umat i dita'u te nalpuh nan tinanud David. <sup>4</sup> Ta hi Jesu Kristu ya hiyay Ap'apu ta'u. Ya nipatigo bo an hiya ya Imbabalen Apu Dios te hidin nate ya namahuwan an gapuh nan ongal an abalanan nan Espiritun Apu Dios. <sup>5</sup> Ta gapun hiya ya himmo'a' i Apu Dios ot pumbalinona' hi apostoles an e mangipa'innilah a'atna hi atagutaguh abobboble ta way atondan kumulug i hiya ta wan hiyay un'unudonda. <sup>6</sup> Ya maphod ta ta'on on da'yu ya niddum ayun na'ayagan an numbalin hi tataguna.

<sup>7</sup> Ot tee an muntudo'a' i da'yun i Roma an pinpinhod Apu Dios ta hiya nan pinili da'yuh tataguna. Ot hanat minaynayun an hom'on dita'u ya palinggopon dita'u i Apu Dios an hi Ama ta'u ya hi Jesu Kristu an Ap'apu ta'u.

*Hay Naminhodan Paul An Umeh Ad Roma*

<sup>8</sup> Ot hay mamangulun pohdo' an ibaga ya munhanaa' i Apu Dios an gapu ta kimmulug ayun namin an gapuh nan inat Jesu Kristu. Ya nan a'at di pangulugyu ya tuwen ma'innilaan hi abobboble. <sup>9</sup> Ot hi Apu Dios an ihamad'un punhilbiyan hinan e' pangipa'innilaan hinan inat Jesu Kristu an iphodan ta'u ya innilanan an namin di pundasala' ya idasdasalan da'yu. <sup>10</sup> Ya hay idasadasal'u ya ta wan iyabulut Apu Dios an umaliya' ta tigon da'yu. <sup>11</sup> Te ongal ahan di naminhod'u an umali an muntudtudu i da'yu ta wan ma'udman di abalinanyu an malpuh nan Espiritun Apu Dios ya ta wan mihamad di pangulugyu. <sup>12</sup> Mu bokon da'yu ya ammunay maboddangan te innila' an ta'on on ha'on ya mipa'amlonga' hinan a'at di pangulugyu.

<sup>13</sup> Ot hay pohdo' an innilaonyun i'iba ya numpi'atnan ninomnom'un umalihna mu ningamut an nibanahho. Te pohdo' ahan an boddangan da'yu ta ma'ud'udman ayu an umat hinadan udum an boblen di bokon Judyu an uggan'u umayan. <sup>14</sup> Te gahin ahan di e' ipa'innila nan inat Jesu Kristu an iphodan ta'u hi an namin an tagu an ta'on on Judyu onu bokon ya hanadan waday adalna onu ma'id. <sup>15</sup> Ta hiya nan pohdo' ahan an umalihnah ad Roma ta wan ituddu' nan inat Jesu Kristu an iphodan ta'u.

### *Hay Abalanan Nan Tuditudin Jesus*

<sup>16</sup> Adi' ibain an e mangitudtuduh nan inat Jesu Kristu an iphodan ta'u te hidiyey ipa'innilaan nan ongal an abalanan Apu Dios an mangihwang hinadan tatagun kumulug i hiya. Ya da'min

Judyu di namangulun nangipa'innilaana i diyen inatna ot ahi nadan bokon Judyu. <sup>17</sup> Te hay ipa'innilan tuwen inat Jesu Kristu an iphodan ta'u ya ibilang dita'uh maphod i Apu Dios an gapuh pangulug ta'u i Jesu Kristu ya abuh an umat hinan impitudo'nan alyonay, Nan tagun imbilang'uh maphod an gapuh pangulugna ya gahin on ha'on di pangidinolanah nitaguwana.

*Hay Agge Naminhodan Nadan Tatagun Manginnilah Nan A'at Apu Dios*

<sup>18</sup> Hanadan adi kumulug an adi maphod di pangatda ya nipa'innila mo tuwali an holtaponda nan bungot Apu Dios an gapuh nadan adi maphod an impa'inghadan aton ta adida pohdon an donglon nan immannung an a'at Apu Dios. <sup>19</sup> Unhaot nalakan ma'innilaanda te impa'innilana tuwaliy a'atna. <sup>20</sup> Ta ma'id ha pambal di tatagu hi adida kumulugan i Apu Dios. Te ta'on on adi matigo mu nihipun hidin nunlumuwana tun luta ya nipa'innila moh nadan tataguy a'atna an gapuh nadan limmuna. Ya atbohdin nipatigo nan ma'id ha pogpogna an abalinana. <sup>21</sup> Mu ta'on on athidi ya adida damdama dayawon hi Apu Dios onu munhana i hiya hinadan indatnan iphodanda. Ta hiya mo nan ingnganuy Apu Dios dida ta ukoddah nadan pohpohdondan aton ta paddungnay ma'id ha nomnomda. Ta gapu i dadiyen adi maphod an punnomnomda ya adida ma'awatan nan nahamad an tuttudun Apu Dios. <sup>22</sup> Ta ta'on on alyonday nanomnomanda mu hay immannung

ya ma"i'd ha in'innilada. <sup>23</sup> Te bokon nan na'abbaktu ya wadawadan Dios di dinayawda te ahhinda nangapyah tinagtaggu ya ing'ingon di hamuti ya animal ya nadan umat hi banniyah ta dadiyey dinayawda.

<sup>24</sup> Ta hiya mo nan ingnganuy Apu Dios dida ta ukoddah nan pinhodan aton. Ta hanadan umipabain an pohpohdon di adolday ato'atonda. <sup>25</sup> Athidiy a'atda te inwalongda nan nahamad an Dios ta nadan limmunay dinayawda yaden unhaot hiya an nunlumuy madayaw hi ingga'inggana.

<sup>26</sup> Ta hiya nan inwalong nimpén Apu Dios dida ta ukoddah nan pohdondan aton an umat hinadan adi ahan maphod an aton di udum an binabai an ahawaonday ibbadan binabai. <sup>27</sup> Ya atdabohdi nadan linala'i an hanada damdaman ibbadan linala'i di ahawaonda. Ta dadiyen umipaba'in an ato'atonday gumalat hi abahbahanda. <sup>28</sup> Ot gapu ta inwalongdan umunud i Apu Dios ya inwalong damdaman Apu Dios dida ta ukoddah at'attonda ta hiya nan inyal'aladan nangat hinadan adi maphod <sup>29</sup> an umat hi agum ya tukang ya amohanday ibbada ya hi kittang on himmihiwodah ibbada ya pumateda ya mi'hannuda. Ya amod on waday ipabahuldah ibbada ya eda tanumtumbu'on dida <sup>30</sup> an ta'on on agge immannung. Ya ngohayonda nadan tudtudun Apu Dios ya ma'ngippadngolda ya mumbaktuda ya ma'ngohhedah a'ammotta ya attaondan munnomnomnom hi adi maphod hi atonda. <sup>31</sup> Ya ma"i'd ha bairdan mangat hi adi maphod. Ya adida ipa'annung di ibagadah

ibbada. Ya ma"id ha homo'dah ibbada te ningamut an ma"id ha pamhoddan dida. <sup>32</sup> Ya ta'on hi innilada nan hapit Apu Dios an dusaona nan tagun athidiy pangatna ya hiya damdaman inaynayundan mangat i dadiye. Ya pamananda nadan ibbadan mangat hi athidi.

## 2

### *Hay A'at Di Pundusan Apu Dios*

<sup>1</sup> Da'yun i'iba, ta'on on nganney a'atyu ya hanat adiyu pihulon di ibbayun tagu. Te atonyu'ehdi ya paddungnay hay adolyuy pinihulyu te ta'on on da'yu ya athidiy a'atyu. Ta hiya nan ma"id ha bahhonan ta'on on da'yu ya madusa ayu. <sup>2</sup> Te innila ta'un nipto' di aton Apu Dios an mundusah nadan mangat hi adi maphod. <sup>3</sup> Ot hanat nom-nomnomyun i'iba an ta'on on da'yu ya dusaon da'yun Apu Dios hi'on nan pangatyu ya umat hi pangat nadan pinihulyu. <sup>4</sup> Ta adiyu alyon hi adi da'yu dusaon i Apu Dios an gapu ta nunhiglay homo'na ya ulena. Manu te immannung an nunhiglay ulena mu umman hahaddonay e ta'u pangidinongan hinadan impa'ingha ta'un pumbahulan ta wan hanadan tugunay un'unudon ta'u.

<sup>5</sup> Mu gapuh ngoheyu ya nan adiyu pangidinongan hinadan adi maphod an ato'atonyu ya mun'a'udman di bungot Apu Dios i da'yu ta hiya nan nunhiglay ahiyu holtapon hitun madatngan di punhumalyaana hi atagutagu. <sup>6</sup> Te hay nitudo' ya alyonay, I diyen algon punhumalyaan

Apu Dios ya idatnay gunggunan di tatagu an miyunnudan hinadan ina'inatda hi awadandah tun luta. <sup>7</sup> Ta hay gunggunan nadan tatagun manginaynayun an mangat hi maphod ya pemanan Apu Dios dida ya adida matmatte te munnananong di pi'taguwanda i Apu Dios.

<sup>8</sup> Mu hanada'en tatagun hay pun'amlongan di adolday nomnomnomonda ta adida unudon nan hapit Apu Dios ta hanadan adi maphod di ato'atonda ya ahida holtapon nimpey bungot Apu Dios i dida. <sup>9</sup> Te ma'id ha bahhonan munholholtap an namin di tatagu an ta'on on hanadan Judyu an gapu nimpeh nadan adi maphod an ato'atonda. <sup>10</sup> Mu nadan tatagun maphod di pangatda ya ahi pemanan Apu Dios dida. Ya minaynayun an malinggopda an ta'on onda Judyu onu bokon Judyu. <sup>11</sup> Te hi Apu Dios ya ma'id ha pangipanggelanah pamhodna.

<sup>12</sup> Ya an namin nadan agge nanginnilah nadan uldinmin Judyu ya madusada hi'onda mum-bahul. Ya atbohdihi nadan nanginnilah nadan uldinmin Judyu an numbahulda'e ya dusaona dida ta miyunnudan i diyen uldin. <sup>13</sup> Te hi Apu Dios ya bokon nan e ta'u pundongolan hinan tugun di pangibilanganan dita'uh maphod te gahin on unudon ta'u nadan dingngol ta'un tugun.

<sup>14</sup> Ot ta'on on agge innilan nadan bokon Judyu nadan uldinmin Judyu mu miyunnudan'e di pangatda i diyen uldin ya hidiyey atigana an wadan didah diyen uldin. <sup>15</sup> Ta ta'on hi aggeda dingngol nadan uldinmin Judyu mu nan maphod an pangatday atigana an paddungnay nitanom hi

nomnomda nan tugun Apu Dios te imatunanda hi'on maphod onu adi maphod nan pangatda.

<sup>16</sup> Ya hitun punhumalyaan Apu Dios ya hi Jesu Kristu di munhumalyah tatagu ta ta'on on hanadan agge na'innilaan hi ad uwani ya mipa'innila. Ot datuwey e' ipa'pa'innilah nadan tatagu hinan e' puntanudtuduwan hinan inat Jesu Kristu an iphodan ta'u.

### *Hay Pundinolan Nadan Judyu*

<sup>17</sup> Da'yun ibba' an Judyu, innila' an ma'dinnol ayu an gapu ta dita'uy pinilin Apu Dios hi tataguna ya gapu ta wadan dita'u nan uldin ta'un Judyu an un'unudon ta'u. <sup>18</sup> Ta hiya nan alyonyuy udu'dul ayu te maphod di pangatyuy ya innilayuy pohdon Apu Dios te wadan da'yu nan uldin an mangitudduh atonyu. <sup>19</sup> Ta abalinanyun muntudtuduh a'at Apu Dios hinadan tatagun paddungnay napilok ta wan mapatalan nan paddungnay munhihillong an punnomnomda. <sup>20</sup> Ya gapu bo ta dita'un Judyu di nidatan nadan uldin ya hay punnomnomyu ya dita'uy nanginnilah an namin. Ta hiya nan ma'dinnol ayun muntudtuduh nadan paddungnay ma'id ha nomnomda ya hinadan manghan di inniladah nan a'at Apu Dios.

<sup>21</sup> Ta itudduyuy nipto' hi aton di udum mu adiyu itudduwan di adolyun mangat i dadiyen itudtuduyuy. Ta manu te itugunyun adi maphod di mangako mu onnot on mangako ayu. <sup>22</sup> Ya itugunyu bon adi maphod di umiluktap. Mu onnot on da'yuy mangmangngat hi athidi. Ya itudduyuy bon adida dayawon nadan bulul mu

on'ayuot e mangakoh bulul. <sup>23</sup> Ya mumbaktu ayu an gapuh nan tugun an nidat i dita'u. Mu nan adiyu pangunudan i diyen tugun ya hi Apu Dios di binainyu. <sup>24</sup> Ta hanada'en pangatyu ya niyunnudan hinan impitudo' Apu Dios an alyonay, Gapuh nan nibahhon ato'atonyun Judyu ya pihulon nadan bokon Judyu hi Apu Dios.

<sup>25</sup> Dita'un Judyu ya nakugit ta'u te hituwey pangimatunan an dita'uy pinilin Apu Dios hi tataguna. Mu ma'id ha hilbin di nakugitan ta'u hi'on adi ta'u unudon nadan udum an uldin ta'un Judyu. <sup>26</sup> Te ta'on on hanadan bokon Judyu an agge nakugit ya unudonda'e nadan nitugun i dita'un Judyu ya hay panigon Apu Dios i dida ya mibilangda damdamah tataguna. <sup>27</sup> Ta hidiyey panginnilaan ta'u an nadan mangun'unud hinan tugun an ta'on on aggeda nakugit ya dida otahan di mamihul i dita'u an nakugit hi'on adi ta'u unudon nan tugun an wadan dita'u.

<sup>28</sup> Ot hay mibilang hi nahamad an Judyu ya bokon nan niyayyam an Judyu onu nan numpakugit. <sup>29</sup> Te hay mibilang hi nahamad an Judyu ya nan tagun nahamad di pangun'unudnah nan tugun an bokon nan pangiyena an Judyu. Ya hay ibilang Apu Dios hi nakugit ya nan nipaphod di punnomnomna an gapuh nan abalanan nan Espiritun Apu Dios. Ot nan tagun athidiy pangatna ya ta'on on adi ibilang di tatagu mu hi Apu Dios ya nahamad di pangibilangnan hiya.



### 3

<sup>1</sup> Ma'id ha mapto' ya alyonyuy, At'ehna ot ma'id mo ha ni'dulan ta'un Judyu ya ma'id ha hilbin di e ta'u nakugitan. <sup>2</sup> Mu adi athidi te dakol di ni'dulan ta'u te dita'uy niyukodan nan hapit Apu Dios. <sup>3</sup> Ot ta'on on wadaday Judyu an adi mangunud hinan hapitna mu adi damdama mahukkatan nadan imbagan Apu Dios. <sup>4</sup> Te ta'on onda munlayah an namin di tataguh tun luta mu hi Apu Dios ya adi athidi te hiya ya atonay ibagana. Te nitudo' hinan hapitna an alyonay, He'a Apu Dios ya immannung an namin di hapitom. Ya nipto' di atom an munhumalya ya mundusa hinadan numbahul.

<sup>5</sup> Hay ibagan nadan mahapit ya alyonday, Hanadan adi maphod an at'atton ta'un tatagu di mangipa'innila an hi Apu Dios ya maphod di a'atna te adi umat i dita'u. Ot alina man ya adi dita'u dusaon i hiya te ma'id ta'u'en adi maphod di pangatna ya nganney panginnilaan hi amaphodna. <sup>6</sup> Mu onha athidiy punnomnomna ot nganney atonan mangipanuh hi atagutagu hi'ona adi dusaon nadan numbahul.

<sup>7</sup> Mu alina boh alyonyuy, At'ehnan hanadan adi maphod an pangat di mangipatigoh an-abaktu ya amaphod Apu Dios ot mabalin mon ta'on on hanadan adi maphod di ato'aton ta'u ot adi dita'u dusaon i hiya. <sup>8</sup> Ta mabalin an inaynayun ta'un mangat hi adi maphod ta wan mipa'innilay amaphod Apu Dios. Ya wadaday udum an alyonday athidi anuy e' itanudtudu mu

layahda. Ot danaen e mangibagbagah athidi ya umannung an dusaon Apu Dios dida.

*An Namin Di Tagu Ya Nabahulan*

<sup>9</sup> Ma'id ha mapto' ya alyonyu boy udu'dul ta'un Judyu mu nadan udum. Mu teen ipa'innila' an adi athidi te inali' ad uwanindi an an namin ta'un tatagu ya na'abahhulan ta'u an ta'on on Judyu onu bokon. <sup>10</sup> Te hiyah naey impa'innilan nan impitudo' Apu Dios an alyonay, Ma'id ha ta'on hi ohah tagu hi maphod di panigon Apu Dios i hiya. <sup>11</sup> Te ningamut an ma'id ha ohah nanginnilah nipto'. Ya ma'id ha oha hi waday naminhodna an manginnila i hiya an Dios. <sup>12</sup> Te an naminda ya inwalongdan mangat hinan pohdon Apu Dios. Ta ma'id mo ha ta'on hi oha hi maphod di pangatna. <sup>13</sup> Ya adi ahan maphod di hapitonda. Ta hiya nan hay to'oda'e ya umat hinan ma'agub an lubu'an. Ya nan layahdan punha'ulda' ibbada ya umat hinan gitan di hakuku. <sup>14</sup> Te impa'inghadan mun'idut ya humapit hinadan umipahakit hi nomnom. <sup>15</sup> Ya hingkitangan bo on pumateda. <sup>16</sup> Ya wadada boy udum an kumpulnay awadanda on diday bumahbah. <sup>17</sup> Ya aggeda innilay maphod hi atondan mi'hayyup hi ibbadan tagu <sup>18</sup> te ningamut an ma'id ha takutda i Apu Dios.

<sup>19</sup> Ot innila ta'u an nadan uldin ta'un Judyu di mangipa'innilah bahul ta'un tatagu. Ta hiya nan ma'id ha pambal ta'uh nan e ta'u pumbahulan. Ya hidiye boy panginnilaan an an namin di tagu

ya numbahul i Apu Dios. <sup>20</sup> Ta hidiyey atigana an ma"i'd ha ohah taguh ibilang Apu Dios hi maphod an gapuh pangun'unudanah nadan uldin ta'un Judyu. Ya hay panginnilaan an nabahulan ta'u ya adi ta'u abalinan an un'unudon dadiyen namin an nibagah nan uldin.

### *Hay Pangabulutan Apu Dios I Dita'u*

<sup>21</sup> Ta athidi an adi ta'u abalinan an mangat hinadan nibagah nan Nitudo' an Tugun ya nadan imbagabagan handidan propeta. Mu maphod ta ad uwani ya impa'innilan Apu Dios di aton ta'u ta wan mibilang ta'uh maphod an adi gapuh nan pangunudan ta'u i dadiyen uldin. <sup>22</sup> Ta hay pangibilangan Apu Dios i dita'uh maphod ya nan e ta'u pundinolan i Jesu Kristu. Te an namin nadan mundinol i hiya an Judyu onu bokon ya ibilang Apu Dios didah maphod. <sup>23</sup> Te an namin ta'u ya numbahul ta'u an ma"i'd ha ta'on hi ohah agge nangibahhoh nan pinhod Apu Dios hi atona. <sup>24</sup> Mu gapuh homo' Apu Dios an agge ta'u bino'la ya imbilang dita'un hiyah maphod te hinnagnah Jesu Kristu ta hiyay nadusa an gapuh bahul ta'u. <sup>25</sup> Te hiyay inhulug Apu Dios ta nateh nan krus ta hiyay ni'nong hi apakawanan di bahul nadan kumulug i Jesu Kristu. Hituwen inat Apu Dios ya nipatigoy amaphod di pangatna an dusaona nadan numbahul. Ta ta'on hi aggena ni' dinusa nadan numbahul an tataguh din nadne <sup>26</sup> mu ad uwani ya ni'laggatdah nan natayan Jesu Kristu. Ta hituwey atigana an madusa nadan numbahul mu gapuh nan inat Jesu Kristu ya pakawanon Apu Dios nadan kimmulug i Jesu Kristu.

<sup>27</sup> Ot hanat adi ta'u ilattuwig di amaphod ta'u an ta'on on alinah inunud ta'un namin nadan nibagah nan uldin ta'un Judyu te bokon hidiyey gapunah pangabulutan Apu Dios i dita'u. Te ha ahan di pohdona ya hay e ta'u kumulugan i Jesu Kristu. <sup>28</sup> Ta hiya nan hay apakawanan di bahul di ohan tagu ya gapuh pangulugna an bokon nan pangunudanah nan tugun. <sup>29</sup> Ya adiyu alyon hi ammuna ta'un Judyu hi ibilang Apu Dios hi tataguna te an namin nadan kumulug i hiya an ta'on on bokon Judyu <sup>30</sup> te oha ya abuh Apu Dios an mabalin an mangibilang hi tataguh maphod an ta'on on Judyu onu bokon Judyu hi'on kumulug ta'u i Jesu Kristu. <sup>31</sup> Ma'id ha mapto' ya alyonyu bo di, At'ehna ot adi mo mahapul an unudon nadan uldin ta'un Judyu. Mu adi athidi te onha immannung an waday pangulug ta'un Jesu Kristu ya iyal'alanay e ta'u pangun'unudan hinadan uldin ta'un Judyu.

## 4

### *Hay Nangibilangan Apu Dios I Abraham Hi Maphod An Tagu*

<sup>1</sup> Nomnomnomon ta'uy a'at din hi apu ta'u an hi Abraham <sup>2</sup> an onha nan maphod an ina'inatnay gapunah nangibilangan Apu Dios i hiyah maphod ot mabalin an hidiyey lum-muh pumbaktuwana. Mu aggena inathidi te na'innilan ma'id ha ta'on hi ohah tagu hi mabalin an mumbaktuh hinanggab Apu Dios. <sup>3</sup> Te hay impitudo' Apu Dios ya alyonay, Hi Abraham

ya pinatina nan imbagan Apu Dios ta hiya nan imbilangna hi maphod an tagu.

<sup>4</sup> Ot nomnomnomon ta'u an hay midat hinan tagun e nuntamu ya nan bino'lana an adi ta'u alyon hi regalonah diyen midat i hiya. <sup>5</sup> Ta hituwey ma'awatan ta'u an agge ta'u bino'lah diyen pangibilangan Apu Dios i dita'uh maphod an gapuh nangunudan ta'uh nan uldin te hidiyen pangibilangan Apu Dios i dita'un nabahulan hi maphod ya gapuh nan homo'nan dita'u an kimmulug i hiya. <sup>6</sup> Ta hiya nan ta'on on din patul an hi David ya alyonay mipa'amlong nan tagun ibilang Apu Dios hi maphod an adi gapuh nan maphod an ina'inatna. <sup>7</sup> Te hay intudo'na ya alyonay, Mipa'amlong nadan tatagun napakawan di bahulda te adi mo nomnomnomon Apu Dios nadan numbahulanda. <sup>8</sup> Immannung an mipa'amlong nimpe nan tagu an napakawan di bahulna te adi mo ibilang Apu Dios hi nabahulan.

<sup>9</sup> Ta hinaen hinapit David ya bokon dita'un Judyu an nakugit ya abuh di nangalyanah mun'am'amlong te ta'on on hanadan bokon Judyu an agge nakugit. Te innila ta'u nimpén imbilang Apu Dios hi Abraham hi maphod an tagu an gapuh pangulugnan hiya. <sup>10</sup> Ya hidin nangibilangan Apu Dios i Abraham hi maphod an tagu ya agge ni' nakugit. <sup>11</sup> Ot hana'en ena numpakugitan ya gapuh naminhodnan mangipa'innila hi nangibilangan Apu Dios i hiya hi maphod an gapuh kimmulugana an ta'on

on agge ni' nakugit. Ta hidiyey gapunah nangibilangan Apu Dios i hiya hi ammod an namin nadan kumulug an ta'on on nadan agge nakugit. <sup>12</sup> Ya hiya boy mibilang hi ammod nadan Judyu an adi gapuh nakugitanda mu gapuh pangulugda an umat hi pangulug Abraham hidin agge ni' nakugit.

### *Hay Imbagan Apu Dios Hi Ma'at I Abraham*

<sup>13</sup> Hi Apu Dios ya imbagana i Abraham an didah nadan tanudanay ahi mun'ap'apuh tunluta. Hay nangibagaana i diye ya hidin nangibilanganan Abraham hi maphod an tagu an gapuh pangulugna an bokon hay nangun'unudanah nan uldin ta'un Judyu.

<sup>14</sup> Te onha nan pangunudan hinadan uldin ta'un Judyu di gapunah pangibilangan Apu Dios i dita'uh maphod ot ma"i<sup>d</sup> mo ha hilbin di kumulugan i Jesu Kristu ya ma"i<sup>d</sup> ha hilbin nadan imbaganan atona te ma"i<sup>d</sup> ha taguh abalinanan unudon an namin dadiyen uldin ta'un Judyu. <sup>15</sup> Te nadan uldin ta'un Judyu ya hay ipa'innilana ya nan bungot Apu Dios an gapuh adi ta'u pangunudan i diyen uldin. Mu onha ma"i<sup>d</sup> hidiyen uldin ot ma"i<sup>d</sup> ha panginnilaan ta'u hi a'at di bahul. <sup>16</sup> Ta hiya nan hidiyen imbagan Apu Dios i Abraham ya na'at an gapuh pangulugna i Apu Dios. Ta hidiyey panginnilaan ta'u an nan imbagan Apu Dios hi atona ya gapuh homo'nan Abraham ya nadan tanudana.

Mu bokon dita'un Judyu an nangipa'inghah nadan uldin ta'u ya abuh di hom'on Apu Dios te ta'on on nadan tatagun waday pangulugda an

umat hi pangulug Abraham. Te hi Abraham ya hiyay ammod ta'un namin an kimmulug.

<sup>17</sup> Te wada nan impitudo' Apu Dios an alyonan Abraham di, He"ay pumbalino' hi ammod di dakol an tataguh abobboble. Ot gapu ta hi Apu Dios di nangali i diye ya immannung an hay panigonah nadan kimmulug ya dida nadan holag Abraham. Te hi Apu Dios an kinulug Abraham ya abalinanan taguwon di nate. Ya ta'on boh on ammunay hapitna ya mabalin an ma'at nadan pohdona. <sup>18</sup> Ta hiya nan hi Abraham ya pinatina nan imbagan Apu Dios i hiya. Ta hihinnodnay ipa'annungan diyen ena pumbalanan hi ammod di dakol an tataguh abobboble. Te imbagan Apu Dios i hiyan alyonay, Hay holagmu ya umat hi dinakol di bittuwon an adi mabilang. <sup>19</sup> Ya hidin nangibagaan Apu Dios i diye ya na'innilan hi Abraham ya umeh hinggahut (100) di tawona ya atbohadin namogpog hi ahawana. Mu ta'on on athidi ya nanongna damdamay pangulug Abraham i Apu Dios <sup>20</sup> te ma'id ha nunduwaduwaanah nan imbagan Apu Dios i hiya. Ta hidiyey immong'ongngalan di pangulugna ta hi Apu Dios di nanongnah dinayawna. <sup>21</sup> Te madinol an hi Apu Dios ya abalinanan aton hidiyen imbagana. <sup>22</sup> Ta gapu i diyen pangulug Abraham ya imbilangnah maphod an tagu. <sup>23</sup> Te hay nitudo' ya alyonay, Imbilang Apu Dios hi Abraham hi maphod.

Mu bokon hiya ya abuh <sup>24</sup> te ta'on on dita'u ya ibilang dita'uh maphod an gapuh pangulug ta'u i Apu Dios an nanaguh nan Ap'apu ta'u

an hi Jesu Kristu hidin natayana. <sup>25</sup> Te hi Jesu Kristu di inyabulutnah nate an gapuh bahul ta'u. Mu tinaguna ta atigana an nagibbuh moy dusan di bahul ta'u ta mabalin mohpen maphod di niyatan ta'u i Apu Dios.

## 5

### *Hay Nangabulutan Apu Dios I Dita'u An Gapuh Nan Inat Kristu*

<sup>1</sup> Ad uwani mo ya imbilang dita'uh maphod i Apu Dios an gapuh kimmulugan ta'un hiya. Ta mapmaphod mohpey pi'hayyupan ta'un hiya an gapuh nan inat nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu an iphodan ta'u. <sup>2</sup> Ta mabalin mohpen gapuh kumulugan ta'un hiya ya mali'na ta'uy pangipapto'na an gapuh nan ongal an homo'na. Ta hiya nan mun'am'amlong ta'u te innila ta'u an udum hi algo ya mi'laggat ta'uh nan anabaktun Apu Dios.

<sup>3</sup> Mu hanat bokon hanadan maphod an ma'ma'at ya abuh di pun'amlongan ta'u ta ta'on on hanadan punligatan ta'u. Te innila ta'u an nan punligatan ta'uy almuwan di abalanan ta'un mangitpol hi ligat. <sup>4</sup> Ta abalanan ta'u'en mangitpol hi ligat ya hidiyey atigana an nahamad di pangulug ta'u. Ta hiya nan mabalin mon madinol ta'un manmannod hi ipa'annungan nan maphod an aton Apu Dios <sup>5</sup> te immannung an atona ta ma'id ha e ta'u puntutuyuwana hi e ta'u kimmulugan. Te nan Espirituna an impiddumna i dita'u di mangipali'nah nan pamhodnan dita'u.



<sup>6</sup> Hidin agge ta'u ni' kimmulug i Jesu Kristu ya ma"i'd ha abalanan ta'un mangat hinadan pohdon Apu Dios. Mu ta'on on athidi ya hidin nadatngan nan nagtud an atayan Jesu Kristu ya hiyay nangiyate i dita'un nabahulan. <sup>7</sup> Dita'un tatagu ya onan an waha taguh mangihulug hi adolna ta hiyay mangiyateh bahul nan ibbana an ta'on on alyon hi maphod di pangatna. <sup>8</sup> Mu hi Apu Dios ya impatigona nan ongal an pamhodnan dita'u te ta'on on ta'u nabahulan ya hinnagna damdamah Kristu ta iyatenay bahul ta'u. <sup>9</sup> Ta gapu i diyen nangihulugan Jesus hi nitaguwana ya mabalin an ibilang dita'uh maphod i Apu Dios. Ot iyal'alanan madinol ta'u te gapuh nan inat Jesu Kristu ya mihwang ta'uh nan bungot Apu Dios ta wan mi'tagu ta'un hiya. <sup>10</sup> Te handi'e ni' ya binuhul dita'u i Apu Dios mu ad uwani ya nihayyup ta'u mohpen hiya an gapuh nangiyatayan nan Imbabalenah bahul ta'u. Ot iyal'alanan madinol ta'u an ihwang dita'u ta mi'tagu ta'un hiya. <sup>11</sup> Ya hay oha bo ya ongal di pun'amlongan ta'u i Apu Dios te gapuh nan inat nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu ya maphod di pi'hayyupan ta'un hiya.

### *Hay Numpahhiwan Di A'at Da Adam I Kristu*

<sup>12</sup> Hidin numbahulan din hopap di tagu ya i diyey nihipunana ta an naminday tagu ya amod onda mumbahul. Ya gapu i diyen bahul ya nawaday ate ta hiya nan an namin di tagu ya mateda an gapuh numbahulanda. <sup>13</sup> Ya hidin agge ni' nidat nan tugun Apu Dios i Moses ya adi ma'awatan nadan tataguy a'at di bahul te ma"i'd

nan tugun an mangipa'innilah a'at di bahul. Mu na'innilan numbahulda damdama <sup>14</sup> te an namin nadan tatagu an nihipun i Adam ta inggana i Moses an nidatan nan tugun Apu Dios ya nateda an ta'on on adi umat hinan nibahhawan Adam di eda numbahulan.

Te hidiyen inat Adam ya ni'laggat ta'un namin an tatagu. Ya atbohdihi nan inat nan ohan nitnud i hiya an hi Jesu Kristu an mabalin an mi'laggat ta'u namin. <sup>15</sup> Mu hay numbalinan nan inatda ya ongal di numpahhiwana. Te gapuh nan bahul an inat din hi Adam ya maten namin di tagu. Mu gapuh nan homo' Jesu Kristu ya dakol i dita'uy mabalin an mibilang hi maphod. <sup>16</sup> Ya hay oha boh numpahhiwanda ya gapu i diyen numbahulan Adam ya madusaday atagutagu. Mu gapuh nan homo' Apu Dios an impatigon Jesu Kristu ya mabalin an mapakawan an namin nadan numbahulan ta'u ta way atonan mangabulut i dita'u hi'on kumulug ta'un hiya. <sup>17</sup> Te nan numbahulan nan ohan tagun hi Adam di linummuh atayanot di atagutagu. Mu gapuh nan ongal an homo' Apu Dios ya mabalin an mibilang ta'uh maphod an gapuh nan inat Jesu Kristu. Ta mabalin an mi'tagu ta'un hiyah inggana. Ya middum ta'un Jesu Kristu an mun'ap'apu hinan pun'ap'apuwana.

<sup>18</sup> Ta athidiy a'atna an numbahul hi Adam hidin hopapna ta hidiyey gapunah adusaan an namin di tagu. Mu gapuh nan inat Jesu Kristu ya mabalin an pakawanon Apu Dios nadan bahul di tatagu ta ibilang dita'uh maphod ta way aton ta'un mi'tagun hiyah inggana. <sup>19</sup> Ya gapuh agge

nangunudan di ohan tagu i Apu Dios ya hidiyey nilagatan ta'un atagutagu ta hiya nan nabahulan ta'un namin. Mu gapuh nangun'unudan di ohan tagu i Apu Dios ya dakolday mibilang hi maphod.

<sup>20</sup> Hidin agge ni' nidat nadan uldin ta'un Judyu ya nabahulanda tuwaliy tatagu. Ta hidin wada mo nan uldin ya namamay eda numbahulan te hay aggeda nangunudan i diyen uldin. Mu ta'on on athidi ya ongal damdamay homo' Apu Dios.

<sup>21</sup> Ta hiya nan ma'awatan ta'u an hay bahul di gumalat hi e ta'u ihi''anan i Apu Dios hi inggana. Mu gapuh nan homo'na ya mabalin an ibilang dita'uh maphod ta way aton ta'un mi'tagun hiyah pidwana an gapuh nan inat nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu.

## 6

<sup>1</sup> Hay immannung ya hi Apu Dios ya ongal di homo'na. Mu adi mabalin hi alyon ta'uy ta'on on inaynayun ta'un bumanahubbahul ta wan ma'udman di homo'nan dita'u. <sup>2</sup> Te dita'u ya inwalong ta'u nadan pumbahulan te hidiyey inyaten Jesu Kristu. Ot undan attaon ta'u bon aton dadiyen pumbahulan? <sup>3</sup> Innila ta'u an din nabonyagan ta'u ya ipa'innilanay e ta'u nidduman i Jesu Kristu ta ay ta'u ni'yate i hiyah din natayana. <sup>4</sup> Te hidin numpabonyagan ta'u ya nipatigon ay ta'u ni'lubu' i Kristu hidin natayana. Mu gapuh nan ongal an abalinan Amana ya minahuwana ta athidi bon dita'u an waday balun pi'taguwan ta'u.

*Hay Pangidinongan Ta'uh Nadan Pumbahulan  
(Pilipay 3:10)*

<sup>5</sup> Ta athidiy a'atna an ay ta'u ni'yate i Kristu ot mi'laggat ta'u boh din timmaguwana. <sup>6</sup> Te innila ta'u an din a'at ta'u ni' hidin agge ta'u kim-mulugan ya ni'pata' hinan krus i Jesu Kristu ta nibilang moh nate. Ta bokon mo nan naminhod ta'un mangat hinan adi maphod di mummandal i dita'u. <sup>7</sup> Te umat hinan naten tagu an ma'id mo ha atonan mumbahul. <sup>8</sup> Ta hiya nan gapu ta ay ta'u ni'yate i Kristu ya mamati ta'un mi'tagu ta'u bon hiyah nan balun itaguwan. <sup>9</sup> Te hi Kristu ya namahuwan hidin natayana. Ot adi mo mabalin hi mumpidwan mate te inabaknay ate. <sup>10</sup> Te hidin natayana ya namingpinghan an inyatenay bahul di tagu ta hiya nan adi mo mahapul bo an umali ta ipidwanan mate. Te hiya ya matagu ta nan pohdon Apu Dios di inaynayunan aton. <sup>11</sup> Ot maphod on athidi damdamay aton ta'u an ibilang ta'un ni'yate i Kristu nadan adi maphod an a'at ta'u. Ta wan ad uwani ya nan ipabaktuwan Apu Dios di aton ta'u te hidiyey atigan di nidduman ta'un Jesu Kristu an namahuwan.

<sup>12</sup> Ta hiya nan mahapul an idinong ta'un mangat hinadan adi maphod an impa'inghan tun adol ta'u ta bokon mo nadan pumbahulan di amod on ta'u aton. <sup>13</sup> Ta adi ta'u goton an iyabulut tun adol ta'un mangat hi adi maphod. Ta hay maphod ya iyukod ta'uy adol ta'un Apu Dios ta hanan pohdonan pangiyusalan i dita'uy ma'at. Te hidin hopapna ya ay ta'u nate mu ad uwani ya nahukkatan moy a'at ta'u ta ay ta'u

timmagu. <sup>14</sup> Ya maphod ta ad uwani ya adi amod on ta'u mumbahul te nan homo' Apu Dios di pundinolan ta'u an bokon nan uldin ta'un Judyu.

### *Hay Mummandal I Dita'u*

<sup>15</sup> Ma"i'd ha mapto' ya wadan da'yuy mangali hi ot at'ehnan bokon mo nan pangunudan hinan uldin di ma'ahhapul ya ta'on mo on ta'u inaynayun an mumbahul ot hom'on dita'u damdaman Apu Dios. Mu nibahhoh naen punnomnom. <sup>16</sup> Te undan aggeyu innila an nan kumpulnan un'unudon ta'u ya hidiyey mummandal i dita'u? Ta umat i ha ohah tagu an onha nan pinhodnan adi maphod di atona ot hidiyey ay mummandal i hiya ta hidiyey lummuhi"anana i Apu Dios hi inggana. Mu hi Apu Dios ey un'unudona ta hiyay ay mummandal i hiya ya hidiyey pangibilanganan hiya hi maphod.

<sup>17</sup> Ta hiya nan ongal di punhanaa' i Apu Dios ta ad uwani ya nan nipa'innilan da'yu an nahamad an tuttuduna di unudonyu. <sup>18</sup> Ta bokon mo hi Satanas di mummandal i da'yu an adi umat hidin hopapna. Ta ad uwani ya hi Kristu moy mummandal i da'yu ta hiya nan mabalin an maphod di pangatyu. <sup>19</sup> Ya hanadan impa'ingha ta'un pumbahulan ya ipaddung'uh nan baal ta nalakah ma'awatan ta'un tatagu. Te handi ya hi Satanas di ud baal i dita'u te hanadan adi maphod an pinpinhod ta'uy ina'inat ta'u. Mu ad uwani ya hi Jesu Kristu moy Ap'apu ta'u ta hiya nan mahapul an hanadan pohdonay un'unudon ta'u.

<sup>20</sup> Handi ni' ya hanadan pumbahulan di mummandal i dita'u ta ma"i'd ha abalinan ta'un mangat hinan pohdon Apu Dios. <sup>21</sup> Mu innila ta'u an ma"i'd ha maphod hi numbalinan dadiyen ina'inat ta'u. Te na'innilan hay pumbalinan dadiyen adi maphod an pangat ya hay e ihi"anan i Apu Dios hi inggana. Ta hiya nan ad uwani mon kimmulug ta'u ya bumain ta'un mangat i dadiyen ina'inat ta'u. <sup>22</sup> Ot maphod ta ad uwani ya waday abalinan ta'un adi mumbahul te hi Apu Dios moy un'unudon ta'u. Ot hay ma'at hinan e ta'u pangatan hinan pohdona ya nan e ta'u pi'taguan i hiyah munnananong. <sup>23</sup> Te hay dusan di bahul ya ate an ihi"anan i Apu Dios hi inggana. Mu nan ihmo' Apu Dios ya nan itaguan hi munnananong an gapuh nan nangabulutan ta'u i Jesu Kristu an Ap'apu ta'u.

## 7

### *Bokon Mo Nan Tugun Di Mummandal I Dita'u*

<sup>1</sup> Da'yun i'iba, innila' an ma'awatanyu tun ibaga' te an namin ayu ya innilayu an nan uldin ya mahapul an unudon nadan tatagu ta ingganah onda mate ya ahi mapogpog di pangunudanda. <sup>2</sup> Te umat hinan a'at di nalihin an hinan uldin ya adi mabalin hi mumbintan nan babai hi'on matagu nan ahawana. Mu nate'eh diyen ahawana ya ahi mohpe mabalin an ukod i hiya. <sup>3</sup> Mu onha agge nateh ahawana ya nalihin hi udum ot inluktapnah diyen ahawana. Mu nate'e nan ahawana ya mabalin an mumbintan mohpe ot adi mipagol hinan uldin.

<sup>4</sup> Ta athidin dita'u an i'iba an hay mabalin an mamogpog hinan pangunudan ta'uh nan uldin ya hay ate. Ya immannung an ay ta'u ni'yate i Jesu Kristu hidin natayana. Ta hiya nan adi mo mahapul an idinol ta'uh nan uldin ta'un Judyu ta hi Jesu Kristu an nate ot tumagu di un'unudon ta'u ta mabalin mohpen aton ta'u nadan pohdon Apu Dios. <sup>5</sup> Te hidin agge ta'u ni' kimmulugan ya nadan pinpinhod tun adol ta'uy ina'inat ta'u an ta'on on innila ta'un mipagol hinan uldin ta'un Judyu mu hiyah diyen inat ta'u damdama. Mu dadiyen ato'aton ta'uy lummuh ihi"anan ta'u i Apu Dios hi inggana. <sup>6</sup> Mu maphod ta ad uwani ya kimmulug ta'un Jesu Kristu ta nan balun aton an mangan'unud i Apu Dios an ituddun nan Espiritunay unudon ta'u. Ta adi ta'u mo idinol hinan pangunudan ta'uh nan uldin di pi'taguwan ta'u i Apu Dios.

*Nan Tugun Di Mangipa'innilah A'at Di Pumbahulan*

<sup>7</sup> Ma"i'd ha mapto' ya hay punnomnomyu ya nan uldin ta'un Judyu di lummuh pumbahulan mu adi athidi. Te hidiyen uldin di mangipa'innila an numbahul ta'u hi'on waday imbahho ta'u i diyen uldin an umat hinan alyonay, Adiyu amohan di wadah nadan ibbayu. Onha nin ma"i'd hidiyen tugun ot ma"i'd ha panginnilaan an nan amoh ya pumbahulan. <sup>8</sup> Mu hidin na'innilaan ta'uh nan uldin an pumbahulan hidiye ya onnot on namamay amoh ta'u. Ot onha nin ma"i'd hidiyen ni'uldin ot ma"i'd ha panginnilaan ta'uh a'at di bahul. <sup>9</sup> Te umat i ha"on an hidih din

agge' ni' na'awatan di a'at nan Nitudo' an Tugun ya alyo' eh'ay nipto' nadan at'atto' an ma'id ha bahul'u. Mu hidin na'awata' di a'atna ya onnot otahan namamay naminhod'un mangat hinadan pumbahulan ta na'innilan ma'id ha niyata' i Apu Dios. <sup>10</sup> Ta namaag nan tugun an nidat i Moses an mangitudduh nipto' an pangat ya onnot boh on hidiyey gumapuh ataya' te adi' abalanan an aton hidiyen uldin. <sup>11</sup> Te on'uot inyal'alan nangat hinadan mipagol i diyen uldin ta hay adol'uy hina'ul'u. Ta hidiyey lummuh ihi"ana' i Apu Dios.

<sup>12</sup> Immannung an nan tugun Apu Dios ya maphod ya ma'id ha nibahhoh nadan nituddun mahapul an ma'unud. <sup>13</sup> Ta hiya nan adi mabalin hi alyon ta'uy nan maphod an tugun di lummuh e ta'u ihi"anan i Apu Dios. Te hay gapunah ihi"anan di tatagu i Apu Dios ya nan pangatandah nan ipagol nan tuguna. Ta nan nituddun mahapul an unudon di nangipa'innilan ha'on an ongal di bahul'u.

### *Ma'id Ha Abalanan Ta'un Mangat Hi Maphod*

<sup>14</sup> Innila' an nan tugun an nidat i Moses ya nalpuh nan Espiritun Apu Dios mu ningamut i ha'on an tagu an impa'ingha' nadan pumbahulan. Ta hiya nan gahin hi ato' te hiyay ud baal i ha'on. <sup>15</sup> Ta namaag hanadan maphod an pohdo' an aton ya bokon dadiyey inat'u. Ya hanadan adi maphod an agge' pinhod an aton ya dadiyey ato'ato'. Ta nganne nin mahan pibo ha athituh a'at'u? <sup>16</sup> Mu hituwen agge' naminhodan hinadan adi maphod an ato'ato' di atigana an abuluto' an nipto' nan uldin ta'un



Judyu. <sup>17</sup> Te nadan ato'ato' an pumbahulan ya bokon hay nomnom'uy nalpuwana mu ningamut an hidiyey pohpohdon tun adol'u. <sup>18</sup> Te innila' an tun a'at'u ya adi maphod. Ta hiya nan ma'id ha abalina' an mangat hi maphod an ta'on on dadiyey pinhod'un aton. <sup>19</sup> Te tanganu on namaag hanadan maphod an pinhod'un aton ya bokon dadiyey ato'? Ta hanadan adi maphod an agge' pinhod di agagga on inat'u. <sup>20</sup> Ta hidiyey gapunah nangalya' hi bokon hay nomnom'uy nalpuwan dadiyen ato'ato' te nalpuh nan adi maphod an impa'inghan tun adol'u.

<sup>21</sup> Ot ad uwani ya ma'awata' di a'atna an ta'on on alyo' di nadan maphod di ato' ya adi' abalanan an onnot on hanadan adi maphod di ato'ato'. <sup>22</sup> Manu te hay nomnom'u ya pinhod'un nan tugun Apu Dios di unudo'. <sup>23</sup> Mu tun adol'u ya nadan pumbahulan di atona. Ta hiya nan ta'on on alyo' di hanan maphod di ato' mu indani on niploh nan nibahho an pohpohdon tun adol'u an dadiyey paddungnay namobod i ha'on. <sup>24</sup> Ta hiya nan nunhiglan mahkit di nomnom'u te innila' an ma'ahhapul'u ha mamoddang i ha'on ta wan mabalin an adi' unudon nan pohdon tun adol'u ta adiya' mihi'an i Apu Dios. <sup>25</sup> Mu ongal di punhanaa' i Apu Dios te gapuh nan inat nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu ya himmo'a' i hiya.

Ta athinan nunduway a'at'u te pohdo' an unudon nan tugun Apu Dios mu wada damdama nan a'at'u tuwalin amod ona' mumbahul.

*Nan Espiritun Apu Dios  
(Galasya 5:16-18)*

<sup>1</sup> Maphod ta dita'un mangun'unud i Jesu Kristu ya adi dita'u mo dusaon i Apu Dios ta adi ta'u mihi"an i hiya. <sup>2</sup> Te gapu ta niddum ta'u mo i Jesu Kristu ya wada mon dita'u nan Espiritun Apu Dios an nanukkat hinan a'at di nitaguwan ta'u ta bokon mo nan pumbahulan an mangihi"an i dita'un Apu Dios di amod ta'u aton. <sup>3</sup> Ot bokon nan pangunudan ta'uh nadan uldin ta'un Judyu di a'aanan di bahul ta'u te adi ta'u abalinan an mangunud hinadan nibaga i diyen uldin. Mu manu'eh mabalin an pakawanon mohpen Apu Dios di bahul ta'u ya gapu ta hinnagna nan Imbabalena ta numbalin hi tagu an umat i dita'u ta hiyay nangiyateh bahul ta'u. <sup>4</sup> Ta hiya nan wada mohpey abalinan ta'un mangat hi nipto' an wadah nadan uldin ta'un Judyu. Mu gahin di nan ituddun nan Espiritun Apu Dios di unudon ta'u an bokon nadan pohdon ta'u. <sup>5</sup> Te nan tagun nan a'at ta'u tuwaliy inaynayunan aton ya hidiyey panginnilaan an athidi boy wadah nomnomna. Mu nan tagun nan ituddun nan Espiritun Apu Dios di unudona ya atbohadin hidiyey pangiyohhaanah nomnomna. <sup>6</sup> Ot nan tagun nan impa'inghana tuwaliy ato'atona ya mihi"an i Apu Dios. Mu nan tagun nan itudtudun nan Espiritun Apu Dios di un'unudona ya waday linggop di nitaguwana ya mi'tagu i Apu Dios hi inggana. <sup>7</sup> Mu nan tagun nan impa'inghana tuwaliy inaynayunan aton ya hiyay mi'buhul i Apu Dios te adina unudon nan tuguna te ma"i'd ha abalinanan mangunud. <sup>8</sup> Ta ma"i'd mo bo ha

atonan mangipa'amlong i Apu Dios.

<sup>9</sup> Mu maphod ta adi athidin dita'u te wadan dita'u nan Espiritun Apu Dios an hiyay mangitudduh aton ta'u ta bokon mo nan pohpohdon di adol ta'uy ato'aton ta'u. Te nan tagun ma'id nan Espiritun Kristu i hiya ya agge niddum i Kristu. <sup>10</sup> Ot wada'eh Jesu Kristu i dita'u ya ta'on on mate tun adol ta'u an gapuh bahul mu wadan dita'u nan balun pi'taguwan te imbilang dita'u i Apu Dios hi maphod. <sup>11</sup> Hi Apu Dios ya minahuwanah Jesu Kristu hidin natayana ta hiya nan atbohdiy atona i dita'u an ta'on hi mate tun adol ta'u mu mahuwan dita'uh pidwana an gapuh nan Espirituna an wada i dita'u.

<sup>12</sup> Ta hiya nan mahapul an idinong ta'u nadan nibahhon impa'ingha ta'u. <sup>13</sup> Te onha nan nibahhon impa'inghan di adol ta'uy inaynayun ta'un aton ot hidiyey gumalat hi ihi"anan ta'un Apu Dios hi inggana. Mu abuluton ta'u'e nan boddang nan Espiritun Apu Dios i dita'u ta idinong ta'u nadan adi maphod an impa'ingha ta'u ya umannung an mi'tagu ta'uh inggana. <sup>14</sup> Te na'innilan nadan tatagun mangunud hinan itud-dun nan Espiritun Apu Dios ya diday mibilang hi i'imbabalena. <sup>15</sup> Ta hiya nan hay maphod ya bokon mo nan takut ta'uy mummandal i dita'u an adi umat hidin hopapna. Te niddum mo nan Espiritun Apu Dios hi nitaguwan ta'u ta numbalin ta'uh i'imbabalena ta hiya nan waday dinol ta'un mangibaga i Apu Dios hi hi Ama ta'u. <sup>16</sup> Te nan Espirituna di mangipa'innila an dita'u ya i'imbabale dita'un Apu Dios. <sup>17</sup> Ot gapu ta i'imbabale dita'un Apu Dios ya waday idatnan

dita'u an umat hinan indatna i Jesu Kristu. Mu ta'on on dita'u ya munligat ta'u an umat hi nunligatan Jesu Kristu an gapuh pangun'unudan ta'un hiya ya ahi ta'u damdama mipabaktu hitun ipabaktuwanah pidwana.

*Hay E Pangipaphodan Apu Dios Hi An Namin An Limmuna*

<sup>18</sup> Mu innila' an nadan pumpalpaligatan ta'uh ad uwani ya ma'id ha nipaddunganah nan maphod an ahi ma'at i dita'uh pidwana an nan e pangipabaktuwan Apu Dios i dita'u. <sup>19</sup> Ta hiya nan an namin nadan limmun Apu Dios ya ayda ma"aptuh pangipabaktuwan Apu Dios hinadan i'imbabalena. <sup>20</sup> Te an namin nadan limmuna ya naluman din a'atda hidin numbahul da Adam i Eba. Mu hidiyen e nalumanan di a'atda ya adi minaynayun <sup>21</sup> te madatngan han algon an namin di limmun Apu Dios ya mipaphodda ta mapogpog moy eda adadagan ta adida matano' ta umatda i dita'un i'imbabalena hitun pangipabaktuwana i dita'u. <sup>22</sup> Te nihipun i diyen numbahulanda ya mumpalpaligatdan namin nadan limmun Apu Dios an manmannod hinan ipaphodanda. Nan pumpaligatanda ya nipaddung hinan ligat nan babain mun'ayyam. <sup>23</sup> Mu bokon dida ya ammuna te ta'on on dita'un nangipid-duman Apu Dios hinan Espirituna an hiya nan namangulun indatnan dita'u ya hiya damdaman maligligatan ta'uh e ta'u panpannodan hi pangipatigan Apu Dios an dita'uy i'imbabalena. Mu ma'at'e moh diye ya mahukkatan di adol ta'uh nan balun adol. <sup>24</sup> Ta nihipun hi nangihwangan

Jesu Kristu i dita'u ya hituwey hadhaddon ta'u. Mu innila ta'un agge ni' na'at te onha na'at ot adi ta'u hadhaddon. Ta hiya nan hadhaddon ta'uy a'atana. <sup>25</sup> Mu madinol ta'un mipa'annung hi pidwana ta hiya nan anusan ta'un manmannod.

<sup>26</sup> Ya hay bumoddang i dita'uh nan panpannodan ta'u ya nan Espiritun Apu Dios. Te dita'u ya nakapuy ta'u an ta'on on nan pundasalan ta'u ya agge ta'u innilay maphod hi ibaga ta'un Apu Dios. Mu nan Espirituna ya hiyay mangibaga i hiya an namamah nan e ta'u inomnoman an adi ta'u pi'ibagga. <sup>27</sup> Ya hi Apu Dios an nanginnilah nan wah nomnom ta'un tatagu ya innilana boh diyen pohdon nan Espirituna hinan nangidasalanan dita'u te an namin nan ibagan nan Espiritu ya miyunnudan hinan pohdon Apu Dios.

<sup>28</sup> Dita'un pinto' Apu Dios hi tataguna an naminhod i hiya an mangat hinadan ninomnomna tuwalin aton ta'u ya an namin di ma'ma'at i dita'u ya pumbalinonah iphodan ta'u. <sup>29</sup> Te hidi tuwalin hopapna ya innilan Apu Dios nadan immannung an umunud i hiya. Ya atbohndin ninomnomna tuwali nan pinhodnan a'atda ta miyunnudan hinan aphod nan imbabalenan hi Kristu ta hiyay mumbalin hi panguluwan ta'un kimmulug i hiya. <sup>30</sup> Ot dita'un pinto'nan umunud i hiya ya ninonomnomna tuwali nan pinhodnan pumbalanan ta'u. Ya ibilang dita'uh maphod i hiya te pinakawanay bahul ta'u. Ya udum hi algo ya milaggat ta'uh nan anabaktuna.

*Hay A'at Di Pamhod Apu Dios*

<sup>31</sup> Ad uwani ya madinol ta'u. Te hi Apu Dios ey mangipapto' i dita'u ya adi ta'u mo tumakut an ta'on hi nganneh diyen ma'at i dita'u. <sup>32</sup> Te hiya ya aggena inukuhan an nangiyabulut hinan binuktung an Imbabalena ta hiyay nangiyateh bahul ta'un namin. Ot undan hanada'en mahapul ta'u ya adi dita'u hom'on ta adina idat. <sup>33</sup> Ya pinakawan Apu Dios di bahul ta'u ta imbilang dita'uh maphod. Ot ma'id ha ohah taguh abalinana an mangibaga i Apu Dios hi nabahulan ta'un tataguna. <sup>34</sup> Ya athidi bon ma'id ha taguh abalinanan mangibagah nabahulan ta'u ta mihi'an ta'un Apu Dios te hi Jesu Kristu di nangiyateh bahul ta'u ot ahi mahuwan Amana. Ta wahdi moh way winawwan Apu Dios ta hiyay mangihapit i dita'u. <sup>35</sup> Ot ta'on on nadan nunhiglan inomnoman ta'u onu nan nunhiglan ligaton ta'u onu nan pamalpaligatandan dita'u an gapuh pangatan ta'uh nan pohdon Apu Dios onu nadan atatakut an ma'at i dita'u onu hay pamatayanda i dita'u ya madinol ta'un ipapto' dita'un Jesu Kristu an gapuh nan pamhodnan dita'u. <sup>36</sup> Te wada tuwali din impitudo' Apu Dios an alyonay, Gapuot teeh pangun'unudanmin hiya ya on da'mi patpatayyon an umat amih nan kalnero an nidadaan an mapalti. Te hay punnomnom di tatagu i da'mi ya umat amih nan kalneron nun'appit hi mapate.

<sup>37</sup> Mu ta'on hi athinay ma'at i dita'u ya waday dinol ta'un Jesu Kristu te ongal di pamhodna i dita'u. <sup>38</sup> Ot ad uwani ya ta'on on alinah patayon dita'u mu adi mabalin hi ihi'an dita'uh

nan pamhod Apu Dios. Ya ta'on on hanadan anghel onu nan udum an adi matigo ot ma'id ha abalinandan mamahbah hinan pamhod Apu Dios i dita'u. Ya atbohadin ta'on on nganneh diyen ma'at i dita'uh ad uwani onu hi udum an algo ya hiyah diyen adi maluman nan pamhod Apu Dios i dita'u. <sup>39</sup> Ya ta'on on nadan wah ad lagud onu nadan wah ad dalam onu nadan kumpulan nalmu ya adida abalanan mangihi"an i dita'uh nan pamhod Apu Dios an gapuh nan nidduman ta'un Jesu Kristu an Ap'apu ta'u.

## 9

### *Hay E Pamto'an Apu Dios Hinadan Tataguna*

<sup>1</sup> Ha'on ya gapuh nan nangunuda' i Kristu ya immannung tun ibaga' i da'yu an adiya' munlayah. Ya innila' an ta'on on nan Espiritun Apu Dios ya innilanay wah nomnom'u <sup>2</sup> an nunhiglan umukayungana' an gapuh adi kumulugan nadan ibba' an Judyu <sup>3</sup> an onha mabalin ta ha'on di madusa ta mihi"ana' i Jesu Kristu ta ha'on di manandih nan eda adusaan an gapuh adida kumulugan ot abuluto'. <sup>4</sup> Te da'miy tinanud Israel an imbilang Apu Dios hi i'imbabalena. Ya da'miy nangipatiganah anabaktuna ya nangidatanah nan tugun. Ya da'miy nangibagaanah nadan ahina aton. Ya intuddunan da'miy aton an mundayaw i hiyah nan Templo. <sup>5</sup> Ya handidan a'ammodya ma'al'alih din hopapna ya diday namanguluh pinto' Apu Dios hi tatagunah din nadne. Ya ta'on on nan Kristu an Dios ya da'min

tinanud di nalpuwana. Ot hiyay madayaw hi ingga'inggana. Amen!

<sup>6</sup> Ta'on on dakol hinadan Judyu di adi kumulug ot adi damdama mabalin hi alyon ta'uy imbahhon Apu Dios nan inalina. Te ta'on on diday ma'alih holag Israel ya adina ibilang didan namin hi imbabalena <sup>7</sup> an ta'on on holag Abraham dida. Te inalina Apu Dios i Abraham di, Nadan holag nan imbabalem an hi Isaac ya abuh di ibilang'uh imbabale'. <sup>8</sup> Hay pohdonan ibaga ya adi an namin nadan tinanudana ya ibilang Apu Dios hi imbabalena. Te ammuna nadan niyayyam an gapuh nipa'annungan nan imbagan Apu Dios di mibilang hi holag Abraham. <sup>9</sup> Te hidin nangibagaana i Abraham hi mawaday imbabalena ya alyonay, Hitun pumbangngada' an mala"uh di hintawon ya mun'ayyam hi ahawam an hi Sarah i han lala'i.

<sup>10</sup> Ya ta'on on din nundappel an inyayyam Rebekah an ahawan Isaac an hi apumin Judyu <sup>11</sup> ya diday nipa'annungana an hi Apu Dios ya hiyay mamto' hi tataguna te hidin numbutyug hi Rebekah i dadiyen dappel an imbabalena an ma"id ni' ha inatdah maphod onu adi maphod <sup>12</sup> ya ni'hapit mo tuwalih Apu Dios i hiya an alyonay, Nan panguluwan an iyayyammu ya hiyay munhilbih hinan udidayan.

Ot hituwey panginnilaan ta'u an bokon nan maphod an aton ta'un tatagu di gapunah pamto'anan dita'u. <sup>13</sup> Ta umat hinan impi-



tudo'nan alyonay, Hi Jacob di pinto"u an bokon hi Esau.

<sup>14</sup> Ta ma'id ha mapto' ya alyonyuy, At'ehna ot nibahho moy pangat Apu Dios? Mu adi athidi <sup>15</sup> te hay imbagan Apu Dios i Moses ya alyonay, Hom'o' nadan pinhod'un hom'on. <sup>16</sup> Ta hay pammo'an Apu Dios hi ohan tagu ya agge niyunnudan hi punnomnom di tagu onu gapu ta maphod di pangat diyen tagu. <sup>17</sup> Te umat hinan impitudo' Apu Dios an a'at nan patul hi ad Egypt hidin nadne an alyonay, Hinaen sa'admu ya ha'on di nangdat ta wan gapu i he"a ya mipatigo nan ongal an abalina' ta mipa'innilay a'at'uh abobboble. <sup>18</sup> Athidiy a'at Apu Dios an hom'ona nadan pohdonan hom'on mu wadada boy inganuyna ta ukoddan manginaynayun hinan adi maphod an at'atonda.

### *Hay A'at Di Homo' Ya Bungot Apu Dios*

<sup>19</sup> Mu ta'on on athidi ya adiyu alyon di, Ot bokon ta'u mo bahul hi'on adi dita'u abuluton i Apu Dios. <sup>20</sup> Te undan nganne ta'u ihya ta pahiwon ta'u nan ninomnom Apu Dios hi atona? Umman dita'u'en tatagu ya umat ta'uh nan pito' an banga an adi mabalin hi munlili ta alyonah nan nangapya i hiyay, Tanganu on athituy nangapyam i ha'on? <sup>21</sup> Te nan mun'apyah pito' an banga ya ukod i hiyah nan pohdonan aton. Ta onha duway ninomnomnah apyonah banga ta nabalbalol di oha ya nalakay nginan di oha ot ukod i hiya. <sup>22</sup> Athidiy a'at Apu Dios an ukod i

hiyah nan pohdonan aton i dita'un limmuna. Ot nadan tatagun nidadaan an madadag an gapuh nadan adi maphod an at'attonda ya agge nibah-hoh Apu Dios hi'on bumungot i dida. Te hidiyey atigan di aggena naminhodan hinadan nibahhon pangat. Mu ingganah ad uwani ya an'anusana ni' dida <sup>23</sup> ta way atonan mangipa'innilah an-abaktuna i dita'un pinto'na tuwalin hom'ona te pinhodnan innilaon ta'uh diyen a'atna ta way aton ta'un mi'laggat hinan anabaktuna. <sup>24</sup> Ya maphod ta pinto' dita'un Judyu ya ta'on on hanadan bokon Judyu. <sup>25</sup> Te impitudo' Apu Dios i Hosea an alyonay, Nadan tatagun agge' ni' imbilang hi tatagu' ya ibilang'u mo didah tatagu'. Ta pohpohdo' mo dida an ta'on on ma'id ha pamhod'un didah din hopapna. <sup>26</sup> Te ha'on an wadawadan Dios ya handidan alyo' ni' hi bokon'u tatagu ya ibilang'u didah imbabale' hi ad uwani.

<sup>27</sup> Ya atbohdi' din hi Isaiah an inalinay, Ta'on on dakkodakkol nadan tinanud Israel ta umat-dah dinakol di panag\* hinan da'ging di baybay mu oh'ohha i dida han mi'tagu i Apu Dios. <sup>28</sup> Te lo'tat ya pa'ibagonan dusaon nadan tataguh tun luta.

<sup>29</sup> Ya hay oha boh inalin Isaiah ya alyonay, Onha nan ongal di abalinanan Dios ya adi dita'u ihwang ta ma'id ha ibatina i dita'u ot wan hay ma'at i dita'u ya umat hinan na'at hi ad Sodom ya hi ad Gomorah.

---

**9:26** 9:26 Hosea 1:10 \* **9:27** 9:27 Hay pangalin di udum hinan panag ya gahal. **9:28** 9:28 Isaiah 10:22,23 **9:29** 9:29 Isaiah 1:9

*Hay Agge Kimmulugan Nadan Tinanud Israel*

<sup>30</sup> Ma'id ha mapto' ya alyon ta'uy, Manu boh nadan bokon Judyu te nibilangdah maphod an gapuh kimmuluganda an ta'on on ma'id ha ninomnomdah din hopapna hi pangipaphodan Apu Dios hinan niyatandan hiya. <sup>31</sup> Mu dita'un tinanud Israel ya inat ta'uy abalanan ta'un mangun'unud hinan tugun ta wan mibilang ta'uh maphod mu agge ta'u damdama nibilang hi maphod. <sup>32</sup> Tanganu nin on athidiy na'at? Manu'e ya nundinol ta'uh nan abalanan ta'u an bokon hi Apu Dios di nundinolan ta'u. Ta gapuh agge ta'u kimmulugan i Jesu Kristu an hiya nan mi'alig hi batu ya paddungnay hiyay ihali'dudan ta'u. <sup>33</sup> Ya impitudo' tuwalin Apu Dios hidin nadney a'at nae an alyonay, Hinan bobleh ad Zion ya iye' hidi han mi'alig hi batu an ihali'dudan di tatagu ya mi'alig boh doplah ta agahanda mu nadan mangabulut i hiya ya adida muntutuyuh eda nundinolan i hiya.

## 10

<sup>1</sup> Ibaga' i da'yun i'iba' an hay pohdo' ahan ya hay e pi'taguan nadan ibba ta'un Judyu i Apu Dios. Ta hiya nan idasadasala' dida. <sup>2</sup> Te patiyoy' an nomnomnomondah Apu Dios mu ningamut an nibahhoy atondan mangun'unud i hiya <sup>3</sup> te adida ma'awatan nan aton Apu Dios an mangipaphod hinan niyatandan hiya. Ta hanadan madadawoh i dida an nalpuh nomnomday ato'atonda. Ta hiya nan adida patiyon nan

aton Apu Dios an mangipaphod i dida. <sup>4</sup> Te aggeda innila an hay ipa'innilan nan uldin ta'un Judyu ya hi Jesu Kristu ya hiyay mabalin hi mangipaphod hi nitaguwan nadan mundinol i hiya.

<sup>5</sup> Hay intudo' Moses hi mahapul hi aton di ohan tagu ta ibilang Apu Dios hi maphod ya hi'on un'unudon an namin nadan tugun Apu Dios. Mu na'innilan ma'id i dita'u ha abalinanan aton hidiye. <sup>6</sup> Mu nan e pangibilangan Apu Dios i dita'u hi maphod an gapuh kimmulugan ta'u ya nitudo' tuwalin alyonay, Agge naligat ta adiyu alyon hi nomnomyu di, Undan nganne ihyay mabalin hi umeh ad abunyan ta pa'aliyonah Jesu Kristu ta way atonmin mangunud hinan ibagana? <sup>7</sup> Onu undan nganne ihyay mabalin hi umeh awadan di numpun'ate ta ena awiton hidi ta way atonmin mangunud hi ibagana?

<sup>8</sup> Adi mahapul an ma'at datuwe te hay mahapul ya nan e ta'u pangabulutan i Jesu Kristu ya abuh an hiyah naey emi ipa'in'innila an umat hinan impitudo' bon Apu Dios an alyonay, Agge naligat hi panginnilaan ta'u te an namin ta'u ya mabalin an nomnomnomon ta'uy a'atna ya mabalin an dita'u boy mangipa'innilah nadan udum. <sup>9</sup> Te hay mahapul ta ahi mabalin an mi'tagu ta'un Apu Dios ya patiyon ta'u an hi Jesu Kristu ya minahuwan Apu Dios hidin natayana. Ya abuluton ta'un hiyay Ap'apu ta'u. Mu mahapul bon ibaga ta'uy kimmulugan ta'uh nadan ibba ta'un tatagu. <sup>10</sup> Te nan tagun iyukodnay

---

**10:5** 10:5 Lebitikus 18:5  
10:8 Deuteronomy 30:14

**10:6** 10:6 Deuteronomy 30:12

**10:8**

nitaguwana i Jesu Kristu ya ipa'innilaanay kimmuluganah ibbanan tagu ya hiyay ibilang Apu Dios hi maphod. <sup>11</sup> Ya impitudo' bon Apu Dios an alyonay, Nan tagun mangidinol i Jesu Kristu ya ma'id ha puntutuyuwana ena kimmulugan <sup>12</sup> an ta'on on Judyu onu bokon. Te hi Apu Dios ya ma'id ha pangituppuganah hom'onah nadan mumpaboddang i hiya. Te hiya ya abuh di nahamad hi Ap'apu ta'u. <sup>13</sup> Te impitudo'na tuwalin alyonay, An namin nadan immannung an mumpahmo' i hiya ya mi'tagudan hiya.

<sup>14</sup> Hay oha ya undan pamaaggon mumpaboddang nadan tatagu i hiya hi'on aggeda kimmulug i hiya? Ya nganney atondan kumulug hi'on aggeda dingngol di a'atna? Ya nganney atondan mangngol hi'on ma'id ha e mangipa'innilah a'atna? <sup>15</sup> Mu nganney atondan e mangipa'innilah hi'on ma'id ha mannag i dida? Hiyah naey ibalanan nan impitudo' Apu Dios an alyonay, Umipa'amlong hi panigan hinadan umalin mangipa'in'innilah nan a'at di e ta'u pi'taguwana i Jesu Kristu. <sup>16</sup> Mu adi an namin nadan mangngol ya kumulugda. Ta hiya nan hay inalin Isaiyah ya alyonay, Nganne nin mahan ha mamatih nadan ipa'innilami? <sup>17</sup> Mu ta'on on athidi ya na'innilan hay e ihamadan nan pangulug di tatagu ya hay pangngolandah nan tuttudun Kristu.

<sup>18</sup> Mu nadan agge kimmulug an Judyu ya adi mabalin hi pambalday aggeda nangngolan hinan

hapat Apu Dios te an naminda ya dingngolda te impitudo' Apu Dios an alyonay, An namin di tataguh abobboble ya dingngolda te nipa'innilah ingganah nan pogpog tun luta.

<sup>19</sup> Ot adi mabalin hi agge dingngol nadan Judyu di a'atna te ta'on on hi Moses hidin nadne ya imbagana nan paningal Apu Dios i didah aggeda nangunudan an alyonay, Hom'o' nadan udum an tatagun bokon Judyu an agge nanginnilah a'at'u ta way atonyun Judyu an bumohbohohol hi amohyu.

<sup>20</sup> Ya athidi boy imbagan Isaiah an alyonay, Ha'on ya impa'innila' di a'at'uh nadan udum an tatagu an ta'on on adiya' hapulon ya adiya' nomnomnomon i dida. Ta ad uwani ya aya' hinama' i dida.

<sup>21</sup> Ot ibagana bon dida nan imbagan Apu Dios an a'atdan Judyu an alyonay, Nunhiglada bo aya te ta'on ahan on ay'u anal'alu'on dida ta abulutonda nan pamhod'un dida ya adida ahan donglon an onnot namaman adida donglon nadan tugun'u.

## 11

### *Hay Nammo'an Damdaman Apu Dios Hinadan Judyu*

<sup>1</sup> Ta'on on athidin aggeda kimmulug nadan Judyu i Apu Dios ya adi mabalin hi alyon ta'uy alina nin mo ya inwalong Apu Dios dida. Te wadada damdamay kimmulug an umat i ha'on.

---

**10:18** 10:18 Psalm 19:4      **10:19** 10:19 Deuteronomy 32:21

**10:20** 10:20 Isaiah 65:1      **10:21** 10:21 Isaiah 65:2

Te ha'on ya ohaa' an Judyu an nalpuwa' hinan tinanud Benjamin an holag Abraham. <sup>2</sup> Ya na'innila an agge inwalong Apu Dios nadan Judyu an pinto'nah tatagunah din hopapna te wada nan impitudo'nan a'at di numpahmo'an Elijah i hiya an gapuh nadan adi maphod an pangat nadan ibbanan Judyu. <sup>3</sup> Ya hay imbagan Elijah ya alyonay, Apu Dios, innilam an numpateda nadan propetam ya numpa"ihda nadan punggobhan hi mi'nong i he"a. Ta ohaa' teen nabati mu ta'on on ha'on ya pohdondan patayona'.

<sup>4</sup> Mu alyon Apu Dios di, Bokon'a ohan mangun'unud i ha'on te ta'on on dakolday nangiwalong an mangun'unud i ha'on ya wadada damdamay pituy libun (7,000) tatagun impap-papto"u an mundayaw i ha'on an adida pohdon an dayawon nan dios an hi Baal.

<sup>5</sup> Ot athidih ad uwani an wadada damdama han oh'ohhan Judyu an pinto' Apu Dios an mi'tagu i hiyah munnananong an gapuh homo'nan dida. <sup>6</sup> Ot bokon nan maphod an pangatday gapunah nangabulutan Apu Dios i dida. Te onha gapuh nan maphod an pangatda ot paddungnay bino'lada an bokon mo gapuh homo' Apu Dios.

<sup>7</sup> Hanadan Judyu ya inatday abalinanda ta wan abuluton Apu Dios dida mu ammuna damdama nadan pinilin Apu Dios hi tatagunan nangimatun hi a'atna. Te hanada'en udum ya aggeda na'innilaan te ma'ngohheda. <sup>8</sup> Ta hiya nan

impitudo' Apu Dios an alyonay, Mamao''ot udot di punnomnda ta wan ma''id ot udot ha ma'awatandah nan a'at'u. Ta hiya nan ingganah ad uwani ya ayda napilok an adida pi'immatur hinadan nipto' an pangat. Ya atbohadin ayda napukit an adida donglon nadan mibaga i dida.

<sup>9</sup> Ya hay inalin David hi a'atda ya alyonay, Hanat hinan a'am'amungandan munhahumul ya i diyey adadaganda. <sup>10</sup> Ya mapilokda ya mabakugdah inggana an gapuh punligatanda.

<sup>11</sup> Mu ta'on on atdahdi an adida ahan pohdon an kumulug ya adi damdama minaynayun an inganuy Apu Dios didah inggana. Mu gapuh adida kumulugan ya inyabulut Apu Dios an pi'taguwona nadan bokon Judyu ta way aton nadan Judyu an umamoh. Ta wan lo'tat ya pinhodda mohpen kumulug. <sup>12</sup> Ta gapuh aggeda kimmulugan ya hidiyey nipaphodan nadan bokon Judyu. Mu hitun dumakolan di kumulug an Judyu ya hiyaot ahan boy ipaphodan di dakol an tinatagu.

### *Hay Nangabulutan Apu Dios Hinadan Bokon Judyu Hi Tataguna*

<sup>13</sup> Da'yu pibon bokon Judyu ya innilayun ha'on di ohan apostoles Jesu Kristu hi e mangipa'in'innilah a'atnah nadan bokon Judyu. Ya ongal di pun'amlonga' an mangat ituwen tamu'. <sup>14</sup> Te hay nomnomnomo' ya hay ato' an mamoddang i da'yun bokon Judyu ta lo'tat



ya umamoh nadan ibba' an Judyu ta wan kumulugda ta way atondan mi'tagu damdama i Apu Dios. <sup>15</sup> Te hay aggeda nangabulutan i Jesu Kristu di gapunah pi'hayyupan di udum an tataguh tun luta i Apu Dios. Ot namaman maphod di ma'at hi'on kumulug nadan Judyu te paddungnay mamahuwandah ate.

<sup>16</sup> Ya hay oha boh pangipaddungan hinan niyatan ta'un Judyu i Apu Dios ya nan tinapay. Te hay pangat ta'u ya uppingon ta'u ha kittang ta midawat i Apu Dios. Mu ta'on on nan nabatin tinapay ya nibilang hi niyappit i hiya. Ot athidi i dita'u an Judyu te hi Abraham an ammod ta'u ya hiyay umat hinan na'upping an tinapay an nidawat i Apu Dios te hiyay namangulun ma'alih taguna ya dita'u nadan paddungnay na'upping hinan ohan tinapay. Ya umat boh nan nitanom an kayiw an wa'et maphod nan lamutna ya maphod bo damdamay hapangna. Ta hi Abraham di ay lamut ya dita'un holagnay ay hapang. <sup>17</sup> Mu wa'et wadaday hapang diyen kayiw an olibo an tuwen maphak ya tungilon Apu Dios ta hukkatanah udum an hapang di kayiw an olibo an ma'id ha nangitanom ta hiyay ihu"upnah nan tinungilna an hapang nan intanomna an olibo ta wan mabalin an tumaguh diyen hapang. Ta hay ibalinalan diyen nihu"up an hapang ya da'yun bokon Judyu. <sup>18</sup> Mu ta'on on da'yuy nihukkat hinadan hapang an natungil ya adiyu alyon hi udu'dul ayu mu dida. Te bokon da'yuy mangdat hi iphodan nan nihu"upanyu te hanan nihu"upanyuy mangdat hi iphodanyu.

<sup>19</sup> Wan alyonyuwon, Mu tinungil Apu Dios

nadan udum an hapang ta da'min bokon Judyu di nihukkat. <sup>20</sup> Manu te immannung mu adi mabalin hi mumbaktu ayu mu de'otya an dayawonyuh Apu Dios. Te hay natungilanda ya gapuh nan adida kumulugan. Mu da'yu'e ya niddum ayu an gapuh kimmuluganyu. <sup>21</sup> Hi Apu Dios ya aggena nginangayan tinungil dadiyen hapang tuwalin diyen kayiw ot namama mo hi'on tungilona nadan hapang an nihu"up ya abuh. Hanan nipaddung hinan hapang an nihu"up ya nadan bokon Judyu.

<sup>22</sup> Hay nomnomonyu ya ta'on on ongal di homo' Apu Dios mu adina bo ibahhon dusaon nadan tatagun mangiwalong an mangun'unud i hiya. Mu inaynayunan hom'on nadan mundinol i hiya. Mu adiyu'e ya atbohadin aanon da'yu ta ay ayu matungil an hapang. <sup>23</sup> Ya onha ad uwani ya kumulug nadan Judyu an pad-dungnay natungil ot umannung an bangngadon Apu Dios dida. <sup>24</sup> Te umat hinan nitanom an kayiw an nalaklakah e pangipabangngadan hinan natungil an hapang hinan natungilana mu nan e pangihukkatan i ha hapang di oha bon kayiw.

*Hi Apu Dios Ya Hom'ona Nadan Tatagun Mangabulut An Nabahulanda*

<sup>25</sup> Pohdo' bon innilaonyun i'iba' an bokon Judyu nan ninomnom Apu Dios an ma'at an agge ni' nipa'innila ta wan adi ayu mumbaktu. Te hinaen adi kumulugan nadan Judyu hi ad uwani ya adi minaynayun. Te kumulugda'en namin nadan mabalin an kumulug an bokon Judyu ya

ahida mohpe kumulug nadan Judyu <sup>26</sup> ta wan mi'taguda i Apu Dios. Te wada nan impitudo'nan alyonay, Hanan umalin mangihwang hi tagu ya hanan bobleh ad Zion di humawwangana ta pogpogona nadan adi maphod an at'atton nadan Judyu an holag Jacob.

<sup>27</sup> Ya impitudo' bon Apu Dios an alyonay, Hay ato' hi'on madatngan hidiye ya pakawano' didah nadan numbahulanda ta miyunnudan hinan hinapit'uh din nadne.

<sup>28</sup> Ad uwani ya dakolday Judyu an mibilang hi binuhul Apu Dios an gapu ta nunhiglay aggeda naminhodan an mundongol hinan inat Jesu Kristu an iphodan di tatagu. Mu gapu i diyen a'atda ya da'yu mon bokon Judyu di hom'ona. Mu ta'on on athidi ya hiyah diye damdaman pohpohdon Apu Dios dida te dida nimpey namangulun pinto'nah tataguna an gapu i handidan a'ammoddah din nadne. <sup>29</sup> Ya adi mabalin an hukkatana nan ninomnomna tuwali an diday pumbalinonah tataguna an pangatanah maphod. <sup>30</sup> Mu manu'eh himmo' da'yun Apu Dios hi ad uwani ya gapuh pungngohayan nadan Judyu. Ya ta'on on da'yun bokon Judyuh din hopapna ya athidi ayun ma'id ahan ha punnomnomyun Apu Dios. <sup>31</sup> Ta hiya nan ad uwani ya nada bon Judyu di nihukkat hi adi kumulug i Apu Dios. Mu udum hi algo ya hom'ona damdama dida an umat hi nammo'anan da'yu. <sup>32</sup> Te hi Apu Dios ya pinhodnan an namin ta'un tatagu ya abuluton ta'u an ay ta'u nibalud an gapuh bahul ta'u ta way atonan mangipatigoh nan homo'nan dita'un namin.

### *Hi Apu Dios Di Madayaw*

<sup>33</sup> Hi Apu Dios ya ongal ahan di homo'na. Ya ma'id ha mabalin hi pangipaddungan i hiya te innilanan namin. Ya adi ta'u abalanan an ma'awatan nadan a'atna ya nadan at'attona.

<sup>34</sup> Te impitudo' tuwalin Apu Dios an alyonay, Ma'id i dita'un tatagu ha nanginnilah nomnom Apu Dios. Ta ma'id ha mabalin hi mangituddu i hiyah atona. <sup>35</sup> Ya atbohadin ma'id i dita'un tatagu ha waday indatna i Apu Dios hi mabalin an ipahukkatnan hiya.

<sup>36</sup> Te an namin di matigo ya hiyay nunlumu. Ya hiya boy mumpapto' hi an naminamin te bagina tuwali. Ot hiyay madayaw hi inggana. Amen.

## 12

### *Hay Nipto' Hi Pangat Nadan Kimmulug I Kristu*

<sup>1</sup> Hay ibaga' i da'yu an i'iba ya gapuh nan ongal an homo' Apu Dios i dita'u ya mahapul an iyappit ta'uy adol ta'u i hiya ta ukod i hiyah nan pohdonan aton i dita'u. Ta hituwen adol ta'uy iyappit ta'un hiya ta way aton ta'un mangipa'amlong i hiyah ad uwanin matagu ta'u. Te hiyah naey nahamad hi pundayaw ta'u i hiya.

<sup>2</sup> Ta adi ta'u iyunnud hinan punnomnom nadan tataguh tun luta. Ta haot di e ahukkatan di nomnom ta'uy nanongnah dawaton ta'uh aton Apu Dios i dita'u ta mipaphod di pangat ta'u ta miyunnudan hinan pohdona. Aton ta'u'ehdi ya

mabalin an innilaon ta'u nan pinhod Apu Dios hi aton ta'u te hidiyey umipa'amlong i hiya.

<sup>3</sup> Ta umat i ha'on an gapuh homo' Apu Dios ya waday abalina' an e muntuddu. Te an namin ta'u ya nidattan ta'uh abalinan an gapuh kimmulugan ta'un Apu Dios. Mu hanat halipod-podonyu ta adi mumbaktuy punnomnomyuh adolyu ta hanan abalinanyu an indat Apu Dios di pangiyunnudanyuh nadan atonyu te way ohaon waday indatnah abalinanda. <sup>4</sup> Te dita'u ya agge numpapaddung di abalinan ta'u. Te umat hitun adol ta'u an oha mu dakol di nat'onat'on an agimangnuna. Ya way ohaon nat'on di abalinanan aton. <sup>5</sup> Ot athidin dita'u te ta'on hi dakol ta'u mu an namin ta'u ya ay ta'u ohan adol an gapuh nangunudan ta'u i Jesu Kristu. Ya hay niyatan ta'uh nadan ibba ta'u ya umat hinan niyatan di agimangnun di adol ta'u. <sup>6</sup> Te nat'onat'on di indat Apu Dios hi abalinan ta'u an gapuh nan homo'nan dita'u ot mahapul an way oha i dita'u on atona nan nidat an abalinanan aton. Ot onha hay indat Apu Dios hinan ohan tagu ya nan abalinana an muntudduh nan impa'innilan Apu Dios ot mahapul an hidiyey atona mu ta ammuna nan patiyonan impa'innilan Apu Dios di itudduna. <sup>7</sup> Ya onha hay nidat hi oha ya nan abalinana an bumoddang hi ibbanan kimmulug ot mahapul an hidiyey atona. Ya atbohdihi nan nidattan hi abalinan an muntuddu an mahapul an hidiye damdamay atona. <sup>8</sup> Ya nan nidattan hi abalinan an mangipahluh nadan ibbanan kimmulug ya maphod on hidiyey atona. Ya hanada'en waday mabalin hi ihmo'dah ibbadan

munhapul hi boddang ya maphod on hidiyey atonda ta adida ma"ukuh. Ya nadan nidattan hi abalinan an mangipangpanguluh ibbadan kimmulug ya atbohadin maphod on humludan mangat i diyen tamuda. Ya athidiboh nadan nidattan di abalinan an e mangipadutu' hinadan maligatan an mahapul bon hidiyey atonda an gapuh naminhodda ta wan waday amlongdan mangat i diye.

<sup>9</sup> Ya mahapul an immannung an nahamad di pamhod ta'uh ibba ta'u. Ya mahapul an idinong ta'un namin nadan adi maphod ta hanadan maphod di nanongnah aton ta'u. <sup>10</sup> Te an namin ta'un kimmulug ya mahapul an mumpopohhoda dan ta'u te athidiy a'at di hina'aggi an nundadaandan bumoddang hi ibbada. <sup>11</sup> Ya mahapul an humlu ta'u ta adi ta'u humigan muntamu ya hanat waday amlong ta'un mangat hinadan ipatamun nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu. <sup>12</sup> Ya mun'am'amlong ta'u te waday namnamaon ta'u an imbagan Apu Dios an atonan dita'u an gapuh kimmulugan ta'un Jesu Kristu. Ot hanat anusan ta'uy ligat ya inaynayun ta'un dumasadasal. <sup>13</sup> Ya hom'on ta'u nadan ibba ta'un kimmulug an munhapul hi boddang. Ya wadada'ey mangilih humawwang ya maphod on ipapto' ta'u dida.

<sup>14</sup> Ya alina'eh wadaday mangat hi adi maphod i dita'u ya maphod on adi ta'u ipadngolan dida ya idasalan ta'u dida ta paphodon Apu Dios di nitaguwanda. <sup>15</sup> Ya maphod on mi'yam'amlong ta'uh nadan mun'am'amlong. Mu alina'eh wada ha umukayungan hinadan ibba ta'u ya maphod on ipatigo ta'u an ta'on on dita'u ya umukayun-

gan ta'u i diyen inomnomanda. <sup>16</sup> Ya maphod on hay nomnomnomon ta'u ya nan e ta'u pun'u'unnudan. Ta adi ta'u mumbaktu mu aton ta'uy abalanan ta'un mi'hayyup hinadan nada"ul an tatagu. Ya hanat adi ta'u ibilang di adol ta'uh nanomnoman ya na'nginnilah an namin.

<sup>17</sup> Ya wada'ey adi maphod hi inat di ibba ta'un dita'u ya adi ta'u nimpe iballoh. Ta hay nadadawo hi aton ta'u ya ihamad ta'un aton nadan maphod hi panigon di tatagu. <sup>18</sup> Ya hanat aton ta'uy abalanan ta'u ta wan ma"i'd ha ahiwawan ta'uh kumpulnan tagu. <sup>19</sup> Da'yun i'iba, hi Apu Dios di ukod an mundusah nadan mangmangngat hi adi maphod. Ta adi mahapul an iballoh ta'u nadan adi maphod an atondan dita'u. Te hay impitudo' Apu Dios ya alyonay, Ha"on an Ap'apuyu ya ukoda' an mangiballoh hinadan adi maphod an atondan da'yu.

<sup>20</sup> Ya unudon ta'u bo nan impitudo' Apu Dios an alyonay, Ta'on on nan humihiwon da'yu ya ipatigoyuy maphod i hiya an umat hinan pamangananyu ya pangdatanyuh inumona hi'on hidiyey mahapulna. Te nan pangatanyuhdi ya ongal di ena bumainan hinan adi maphod an inatnan da'yu. <sup>21</sup> Ot nan athinan maphod an ipatigoyu di pangabakyuh nadan adi maphod ta bokon da'yuy abakon nan adi maphod an atonda.

## 13

### *Mahapul An Unudon Ta'u Nan Gubilnu Ta'u*

<sup>1</sup> Mahapul bo an unudon ta'u nadan munggu-  
 bilnu i dita'u. Te hi Apu Dios di nangiyabulut  
 i diyen tamuda ya hiyay namili i dida. <sup>2</sup> Ot hi  
 Apu Dios an nangiyabulut i diyen tamuda di ngo-  
 hayon ta'u hi'on adi ta'u unudon dida ta hiya nan  
 madusa ta'u. <sup>3</sup> Te nadan munggubilnu ya ma"i  
 ha e ta'u tumakutan i dida hi'on unudon ta'u nan  
 inyuldinda. Mu wada'e tuwaliy imbahho ta'uh  
 nan inyuldinda ya hidiye mo nan tumakut ta'u.  
 Ta hiya nan mahapul an hanadan maphod di  
 aton ta'u ta wan waday dinol nadan munggu-  
 bilnu i dita'u. <sup>4</sup> Te hi Apu Dios di mangibaga ta  
 wan bumoddangdah iphodan ta'un tatagu. Mu  
 he"a'e tuwaliy ohan adi maphod di at'attona ya  
 hidiye mo nan tumakut'a i dida. Te hi Apu Dios di  
 mangalih dusaona nadan mangat hi adi maphod.  
<sup>5</sup> Ot hiya nan mahapul an unudon ta'u dida an  
 adi gapu ta tumakut ta'uh adusaan ta'u mu gapu  
 ta innila ta'un hidiyey maphod hi aton. <sup>6</sup> Ta  
 hiyah naey gapunah mahapul an mumbayad ta'u  
 hi buwis hinadan munggubilnun dita'u ta waday  
 usalondan mangat hinadan tamudan inyukod  
 Apu Dios i dida. <sup>7</sup> Ot maphod on aton ta'u nadan  
 mahapul hi aton ta'u an umat hi pumbayadan  
 ta'uh buwis ya nadan udum an mabayadan  
 hinan gubilnu ya hanat adi ta'u ngohayon dida.

*Hay Pangatan Ta'uh Maphod Hinadan Ibb  
 Ta'u*

*(Luke 10:29-37)*

<sup>8</sup> Ya mahapul an bayadan ta'u nadan inutang  
 ta'u ta ma"i ha e ta'u nomnomnomon. Ta hay  
 nomnomnomon ta'u ya hay e ta'u pumpopohho-  
 danan te nan tagun waday pamhodnah ibbanan



tagu ya hiyay mangun'unud hinadan tugun Apu Dios. <sup>9</sup> Te unudon ta'u'e nadan nibagah nan Nitudo' an Tugun an alyonay pohpohdonyu nadan ibbayu an umat hi pamhodyuh adolyu ot hina'omnan namin nan ipagol nan uldin an umat hinan adi ayu umiluktap ya adi ayu pumate ya adi ayu mangako ya adiyu omnawan nadan wadah nadan ibbayu. <sup>10</sup> Te immannung an wada'ey pamhod ta'uh ibba ta'u ya adi mo pohdon an aton i diday adi maphod. Ta hiya nan ipidwa' an alyon di nan tagun waday pamhod-nah ibbana ya inunudna nadan tugun Apu Dios.

<sup>11</sup> Ya adi ammunah naeh aton ta'u. Te ad uwani ya ho'dod mo han nabatin e ta'u pangatan hinadan ipatamun Apu Dios. Ot mahapul an aton ta'uy abalinan ta'un mangat hinan pinhodna te agagga mo ya madatngan di pangawitanan dita'u. Ot hiya nan maphod on adi ta'u umat hinan ma'ahiggan tagu an palpaliwanan malmallo'. <sup>12</sup> Ad uwani ya ay mo labi an munhillong an gapuh nadan adi maphod an ma'ma'at hitun luta. Mu agagga mo ya pumatal te agaggay pumbangngadan Jesu Kristu. Ta hiya nan mahapul an idinong ta'un namin nadan pumbahulan. Ta nadan maphod di ipa'ingha ta'u ta umat ta'uh nan tindalu an nundadaan an mi'gubat i Satanas. <sup>13</sup> Ya mahapul an ihamad ta'un mangat hinadan nipto' an pangat di ohan napatalan di punnomnomna. Ta adi ta'u ma'ma'yat hinadan adi maphod an pangat an umat hinan nunhiglan pun'in'inum di tatagun mabutobutong. Ya adi

ta'u mi'babai ya atbohdihi nadan binabai an hanat adida damdama mi'lal'ai. Ya adi ta'u e mi'hanhannu ya adi ta'u amohan di ibba ta'u. <sup>14</sup> Mu hay maphod hi aton ta'u ya iyunnud ta'uh a'at nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu ta mipatigoh nan nitaguwan ta'u nan a'atna. Ta adi ta'u goton an aton nadan adi maphod an pohphodon di adol.

## 14

### *Hay Adi Pi'yahhiyan Hi Ibban Kimmulug (1 Kulintu 8:1-10,13)*

<sup>1</sup> Hanat abuluton ta'uy e idduman nadan agge ni' nihamad di pangulugda i dita'u. Mu mahapul an adi ta'u mi'yahhiyan i dida an ta'on on waday nat'on hi punnomnomdah nan a'at di nipto' onu nan nibahhon pangat <sup>2</sup> an umat hinan makan an hay udum hinadan agge ni' nihamad di pangulugda ya waday paniyawondah makan ta hiya nan ammuna nadan natnating hi ihdada. Mu nadan udum ya patiyonda an ma"i'd ha mapaniyoh makan. <sup>3</sup> Mu ta'on hi athidi ya maphod on adi ta'u pihulon nan tagun waday paniyawonan makan. Ya atbohdihi nan waday paniyawona an adi bo mabalin hi pihulona nan ma"i'd ha paniyawona. Te ta'on on hiya ya inabulut Apu Dios hi taguna. <sup>4</sup> Ya adi mabalin hi dita'uy mangibaga hi adi maphod onu maphod di a'at nadan ibba ta'u. Te hi Apu Dios an ud baal i dida di ukod an mangibaga hi'on maphod onu nibahhoh diyen a'atda. Ya innila ta'u bon nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu ya abalinanan ipa'innilah nadan baalna nan nipto' an atonda.

<sup>5</sup> Ya wadada boy udum an ngilinoday udum an algo. Mu nadan udum ya adi athidi te hay punnomnomda ya numpapaddung an namin di algo. Ot hiya nan hay aton ta'uh nan athina ya mahapul an way ohaon ihamadnan nomnomnomon hi ona ngilinson di udum an algo onu adina ta wan ma'id ha ena punduwaduwaan.

<sup>6</sup> Te nan tagun waday algo an ngilinona ya adi ta'u pahiwon hidiyen pangatna te hiyah diye han pangipabaktunan Apu Dios. Ya atbohdihi nan tagun ma'id ha paniyawonah makan te hidiyen pangatna ya hi Apu Dios di ipabaktuna te munhanah nangdatanan hiya. Ya ta'on on nadan waday paniyawondah makan ya hidiye bo damdamay atondan mangipabaktu i Apu Dios. Te atbohdihi munhanadan Apu Dios hinan anonda.

<sup>7</sup> Ot hiya nan mahapul an innilaon ta'u an hay nahamad hi iyatan ta'u ya nan e ta'u pangipabaktuwan i Apu Dios hinadan aton ta'u te hiyay ud baal i dita'u. Te umat hi atayan ta'u an hiyay ukod.

<sup>8</sup> Te hay gapunah awadan ta'uh tun luta ya ta wan nan pohdon nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu di aton ta'u. Ta hitun atayan ta'u ya hiya damdamay umayan ta'u. Ta hiya nan ta'on hi matagu ta'u onu mate ta'u ya hiyah diyen nan Ap'apu ta'uy ukod i dita'un tataguna.

<sup>9</sup> Te nan Ap'apu ta'un hi Kristu ya inyate dita'u mu timmagu damdama ta wan hiyay mun'ap'apuh nadan matagu ya ta'on on hanadan numpun'ate.

<sup>10</sup> Ot hiya nan bokon dita'uy mangibaga hi nibahho onu maphod di at'atton nadan ibba ta'u ta adi ta'u pihulon nadan pangat nadan udum an ibba ta'un kimmulug. Te

innila ta'un udum hi algo ya humalyaon dita'un namin i Apu Dios ta hiyay mangibagah nan a'at di hinohhan dita'u. <sup>11</sup> Te hay impitudo' Apu Dios ya alyonay, Hay ibaga' an Ap'apu ya udum hi algo ya mundu"undan namin di tatagu ta dayawona' ya ibagada mohpe an ha'on ya ammunay un'unudonda.

<sup>12</sup> Ta athidiy ma'at an ahi dita'u ohha'ohhaon ta pa'uuhunnan dita'u nadan ina'inat ta'uh tun luta.

<sup>13</sup> Ot maphod on idinong ta'un mamihupihul hi ibba ta'u. Ya nomnomnomon ta'u ta bokon dita'uy lummuh pumbahulan di ibba ta'un kimmulug. <sup>14</sup> Te umat i ha'on an gapuh nan e' kimmulugan hinan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu ya innila' an ma'id ha mapaniyoh makan. Mu onha waha ohah hay punnomnomna ya bahul i Apu Dios di panganan hinadan udum an makan ya udu'dulnay adina anon. Te anona'e ya umanung an mumbahul. <sup>15</sup> Ot mahapul an halipodpodon ta'u ta wan adi lummu nadan anon ta'u ya waday mahkitan an i'iba ta'u. Te bokon pamhod ta'un didah diye. Ot halipodpodon ta'u nimpe ta bokon nadan anon ta'uy lummuh abahbahan di pangulug nadan ibba ta'un inyaten Kristu.

<sup>16</sup> Ot ta'on hi innilam an bokon paniyo ya udu'dulnay adim aton hi'on alyon nan ohan hi ibbam di nibahhoh diyen pangat. <sup>17</sup> Te nan nidduman ta'uh nan pun'ap'apuwon Apu Dios ya bokon nan makan ya ma'inum an mapaniyo onu adi di ma'ahhapul. Te hay ma'ahhapul ahan ya hay e ta'u pangatan hinadan nipto' an pangat ya nan maphod an pi'hayyupan ta'uh ibba ta'u

ya hay awadaan nan amlong i dita'u an malpuh nan Espiritun Apu Dios. <sup>18</sup> At'ehdiy aton ta'un mangun'unud i Jesu Kristu ya mipa'amlong hi Apu Dios ya ta'on on nadan ibba ta'un tatagu ya pemananday e ta'u kimmulugan.

<sup>19</sup> Ot hiya nan mahapul an aton ta'uy abalinan ta'u ta nan maphod an mangipalinggop ya mangipaphod hi niyatan ta'uy aton ta'u. <sup>20</sup> Ta bokon nan anon ta'uy lummuh ababhahan nan maphod an inat Apu Dios i dadiyen ibba ta'u. Immannung an an namin di makan ya ma"i'd ha mapaniyo.

Mu hi'on nan makan an anon ta'u di lummuh pumbahulan di ohah nadan ibba ta'u ya nibahoh diyen aton ta'u. <sup>21</sup> Ta hiya nan hay maphod ya udu'dulnay adi ta'u anon nan dotag ya inumon nan bayah ya nadan udum an paniyawonda hi'on dadiyey gumalat hi pumbahulan nadan udum an ibba ta'un kimmulug. <sup>22</sup> Ta ta'on on patiyon ta'u an bokon bahul di e ta'u panganan hi kumpulnan makan ya maphod on iha"ad ta'uh nomnom ta'u ta adi ta'u e uhu'uhuhon ta hi Apu Dios ya dita'uy nanginnila i diye. Ot nan tagun ma"i'd ha punduwaduwaanah nan ninomnomnan aton te madinol an nipto' ya hiyay waday amlongna hi pangatana. <sup>23</sup> Mu nan tagun waday punduwaduwaanah nan anona ya immannung an mumbahul hi'on ma"i'd ha dinolna i diyen atona. Ot athidi boh nadan udum an adi'e miyunnudan hinan pammati ta'u ya bahul.

## 15

*Hay Pangatan Hi Iphodan Di Ibban Kimmulug*

<sup>1</sup> Dita'un nihamhamad di pangulugna ya mahapul an boddangan ta'u nadan nakapuy di pangulugda ta adi ammuna nadan iphodan ta'uh nomnomnomon ta'u. <sup>2</sup> Ya maphod on hinohhan dita'u ya hay e umong'ongngalan di pangulug nadan ibba ta'uy nomnomnomon ta'u. <sup>3</sup> Te ta'on on hi Jesu Kristu ya bokon hay ena nangipa'amlongan hi adolnay ninomnomna. Ta hiyay nipa'annungan din impitudo' Apu Dios an alyonay, An namin nadan pihul di atagutagun he"a Apu Dios ya madhu i ha'on. Mu onha hi Kristu ya hay adolnay ninonomnomna ot agge na'at hidiyen hiya.

<sup>4</sup> Ot maphod on nomnomnomon ta'un an namin nadan impitudo' Apu Dios hidin nadne ya waday ituddunan dita'u an umat hinan e ta'u pangitpolan hi ligat ta'u. Te gahin on athidiy a'at ta'u ya ahi waday dinol ta'uh nan gagamngaman ta'un maphod an aton Apu Dios i dita'uh udum hi algo. <sup>5</sup> Hi Apu Dios di alpuwan di dinol ya abalanan ta'un mangitpol hi ligat. Ot hanat idattan dita'u damdamah abalanan ta'u an mun'u'unnudan hinan pangun'unudan ta'u hinan pangiyen Jesu Kristu. <sup>6</sup> Ta wan an namin ta'u ya mun'u'unnudan di pundayaw ta'un Apu Dios an hi Aman nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu.

### *Hay Ipa'innilan Nan Immaliyan Jesu Kristu*

<sup>7</sup> Hay maphod ya abuluton ta'uy hinohha i dita'u an umat hi nangabulutan Jesu Kristu i dita'u ta wan hi Apu Dios di midayaw. <sup>8</sup> Te innila ta'u nan inat Jesu Kristu an hiya ya immalih tun

luta ta way atonan bumoddang hinadan Judyu ta innilaonday immannung an a'at Apu Dios ya impa'annungnan namin nadan inalin Apu Dios i handidan a'ammodka. <sup>9</sup> Ya hay oha boh gapunah immaliyan Jesu Kristu ya ta way aton nadan ta'on on bokon Judyu an mangidayaw i Apu Dios an gapuh nan homo'nan dida. Ta umat hidin impitudo' Apu Dios an alyonay, Midduma' hinadan bokon Judyu ta ikankanta' di pundayaw'un he"a Apu Dios an ta'on on idanan bobley awada'.

<sup>10</sup> Ya ha boy ohah impitudo' Apu Dios ya alyonay, Da'yun bokon Judyu ya middum ayun mi'yam'amlong hinadan tatagun Apu Dios.

<sup>11</sup> Ya hay oha bon impitudo'na ya alyonay, Da'yun bokon Judyu ya dayawonyuh Apu Dios. Ta an namin ta'u ya mungkanta ta'uh pundayaw ta'un hiya.

<sup>12</sup> Ya ta'on on hi Isaiah hidin nadne ya inalinay, Wada han miyayyam an apapun Jesse ta hiyay pun'ap'apun nadan bokon Judyu. Ya hiyay pundinolindah managun dida.

<sup>13</sup> Hi Apu Dios di alpuwan di dinol ta'uh nan gagamgaman ta'un maphod an atona i dita'uh udum hi algo. Ot hanat hiyay mangipa'amlong ya mangipalinggop hi nomnom ta'u. Ta wan nanongnan umong'ongngal di pundinol ta'un hiya an gapuh nan abalanan nan Espirituna.

### *Hay Niyukod I Paul Hi Tamuna*

---

**15:9** 15:9 2 Samuel 22:50; Psalm 18:49      **15:10** 15:10  
Deuteronomy 32:43      **15:11** 15:11 Psalm 117:1      **15:12** 15:12  
Isaiah 11:10

<sup>14</sup> Ha'on ya madinola' i da'yun i'iba' an kim-mulug te innila' an maphod di pangatyu. Ya atboh din dakol moy innilayuh nan a'at Jesu Kristu. Ta mabalin an da'yu on nunhintutugun ayu. <sup>15</sup> Mu hituwen tudo"u ya wadaday pinhod'un ipanomnom i da'yu. Te gapuh nan homo' Apu Dios i ha'on ya hituwey inyukodnah ato'. <sup>16</sup> Te pinto'a' hi puntamuwon Jesu Kristu an e mangipa'in'innilah nan a'at di pi'taguwan i Apu Dios hinadan bokon Judyu. Ta hinaen tamu' ya umata' hinan padi an mangidawat hinadan mi'nong i Apu Dios. Ta gapuh nan e' pangipa'innilaan hinan a'atna ya alinah kumulug nadan bokon Judyu ta wan abuluton Apu Dios dida ta diday ay mi'nong i hiya te mawada mo nan Espirituna i dida.

<sup>17</sup> Ot gapuh nangabuluta' i Jesu Kristu hi nitaguwa' ya waday amlong'un mangat ituwen ipatamun Apu Dios i ha'on. <sup>18</sup> Ya ma"i d ha udum hi e' alyon hi'on bokon nadan ina'inat Jesu Kristu an namoddang i ha'on hidin e' timmanudduwan ta wadaday bokon Judyu an kimmulug i Apu Dios. Te dingngolda ya tinigoda nadan na'na'at <sup>19</sup> an umat hinadan milagro an adi abalanan di tagun aton an nalpuh nan abalanan nan Espiritun Apu Dios. Ta inhipun'uh ad Jerusalem ta ingganah ad Ilirikum an e nangitanudduh nan inat Jesu Kristu an iphodan ta'u. <sup>20</sup> Te hay pinhod'u ya e' ipa'innilah nadan tatagu an agge ni' nangngol hinan inat Jesu Kristu an iphodan ta'u. Ta hiya nan agge' inipluy hinan boblen wada tuwaliy immehdi an e nuntudduh nan inat Jesu Kristu ta adiya' ay e mi'pulloh



i dida <sup>21</sup> ta wan mipa'annung din impitudo' Apu Dios an alyonay, Nadan tatagun agge ni nangngol hinan a'atna ya mipa'innilan dida ta wan nomnomnomoday niyatana. Ya nadan agge nangnangngol hi a'atna ya donglonda ta mabalin an ma'awatanday a'at Kristu.

*Hay Naminhoda Paul An E Manigoh Nadan Kimmulug Hi Ad Roma*

<sup>22</sup> Da'yun i'ibahna hi ad Roma, manu'eh natanaktak di umaliya' hina ya gapuh e' timmanudduwan hitu. <sup>23</sup> Mu ad uwani ya nagibbuh mo nan tamu' hitu. Ot mabalin mohpen umaliya' te nadne tuwaliy naminhoda' an umalihna mu nibanahho. <sup>24</sup> Te hay ninomnom'u ya mundagguha' hinah tun umaya' hi ad Spain ta way ato' ni' an manigon da'yu. Ta mabalin'e ya da'yuy bumoddang i ha'on hi umaya' hi ad Spain.

<sup>25</sup> Mu ad uwani ya umeya' ni' hi ad Jerusalem ta wan iye' nan pihhun miboddang hinadan kimmulug hidi. <sup>26</sup> Te nadan kimmulug hi ad Masedonia ya hi ad Akaya ya mun'am'amlongdan nangipadon i ha'on hinan inamungdan pihhun iboddangdah nadan maligligatan an tatagun Apu Dios hi ad Jerusalem. <sup>27</sup> Ma'id ha nangibagan didah atondahdi mu dida eh'ay ud nomnom. Ya maphod hidiyen atondan bumoddang hinadan kimmulug an Judyu hi'on mahapulday boddang. Te nadan bokon Judyu ya paddungnay ongal di utangdah nadan Judyu te diday nangituddu i didah nan atondan mi'laggat hinan maphod an idat Apu Dios i dida. <sup>28</sup> Ot ipapto"uh tuwen

na'amung an pihhu ta inye'e ya ahiya' mohpe umalin manigo i da'yu ya ahi' bo inayun an umeh ad Spain. <sup>29</sup> Ya innila' an ongal di pangipaphodan Kristu hinan ma'ma'at hi umaliya' hina ta wan bumoddang hinan pangulug ta'u.

<sup>30</sup> Mu ha ahan di ibaga' i da'yun namin an i'iba ya hanat ihamadyun mangidasal i ha'on. Ya madinola' an atonyuh tuwe an gapuh nan pumpopohhodanan ta'u an malpuh nan Espiritun Apu Dios ya nan ongal an naminhodyun bumoddang hinan tamun nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu. <sup>31</sup> Ot maphod on idasalyu ta wan ihwanga' hinadan ninomnom nadan agge kimmulug hi ad Judea an aton i ha'on. Ya hay oha bo ya ta wan nadan tatagun Apu Dios hi ad Jerusalem ya abulutonda nan iye' an miboddang i dida. <sup>32</sup> Ta nagibbuh'en inye' i dida ya mabalin mohpen umaliya' hina hi'on iyabulut Apu Dios ta wan mi'yam'amlonga' i da'yu. <sup>33</sup> Ot hanat hi Apu Dios di manginaynayun an mangipalinggop i dita'un namin. Amen.

## 16

### *Hay Dappuh Nan Tudo' Paul*

<sup>1</sup> Pohdo' bon ipa'innilan da'yu hi ibba ta'un hi Febi an munhillbih nadan ma'amumung an kimmulug hi ad Senkrea. <sup>2</sup> Ot maphod on apngaonyu an umat hinan ungganyu aton hinadan udum an tatagun Apu Dios an unggan umalihna. Ya alina'eh mahapulnay boddang ya maphod hi boddanganyu. Te hiya ya dakol di tataguh binanoddangana an ha'on di oha.

<sup>3</sup> Pinhod'u bon ipa'innilayu i da Akila i Prisila an himbale an ongal di punnomnom'un dida. Te dida paman boy nun'ibba' ni' an nuntamuh nan ipatamun Jesu Kristu. <sup>4</sup> Ya hidin da'min namin ya mabalinnot iyateday atondan mangipapto' i ha'on. Ta hiya nan ongal di punhanaa' i dida ya ta'on on nadan mumpangulug an bokon Judyu ya ongal di punhanaandan dida. <sup>5</sup> Ot hanat ibagayun namin hinadan mumpangulug an ma'amu'amung hi baleda an nomnomnomo' damdama dida.

Ya atbohdiy ibagayuh nan nahamad an gayyum'u an hi Epenetus an hiya nan namangulun kimmulug i Jesu Kristu hidih nan probinsya hi ad Asia. <sup>6</sup> Ya atbohdiin ibagayu i Mary an hiya nan inatnay abalinanan nuntamu an gapuh naminhodnan mamoddang i da'yun kimmulug i Kristu <sup>7</sup> ya da Andronikus i Junias an ibbamin Judyu an dida nadan namangulun kimmulug i Jesu Kristu ot ahi ha'on. Ya dida ni' din ibba' an nibalud. Ya ongal di pangibilang nadan Apostoles i dida. <sup>8</sup> Ya atbohdiy ibagayun Ampliatus an hiya boy ohan ibilang'uh hi ibba' an gapuh nan niddumanah nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu. <sup>9</sup> Ya ibagayu bon Urbanus an nomnomnomo' hiya te hiyay oha an ibba' an munhilbi i Jesu Kristu ya atbohdiy ibagayu i Stakis te hiya boy ohan nahamad an gayyum'u. <sup>10</sup> Ya atbohdiy ibagayu i Apeles te hiyay oha an na'na'unnud i Jesu Kristu. Ya ta'on on hanadan pamilyan Aristobulus ya ibagayun nomnomnomo' dida. <sup>11</sup> Ya atbohdiy ibagayu i Herodion an ibba' an Judyu ya hinadan kimmulug an pamilyan

Narcisus.

<sup>12</sup> Ya atbohadin ibagayu i da Tripena i Triposa an nomnomnomo' dida. Te dida eh'a ya mahludan munhilbin Apu Dios. Ya atbohdiy ibagayuh nan iba' an hi Persis te hiyay ohah nadan binabain nangat hi abalinanan munhilbin Apu Dios. <sup>13</sup> Ya atbohdiy ibagayu i Rupus te hiya eh'a ya mahlu damdaman muntamuh nan ipatamun nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu ya ta'on on hi inana te imbilanga' eh'a hi imbabalena. <sup>14</sup> Ya ta'on on da Asinkritus i Plegon ya hi Hermes ya hi Patrobas ya hi Hermas ya nadan udum an i'iba ta'un mi'yamu'amung i dida ya ibagayun nomnomnomo' damdama dida <sup>15</sup> ya ta'on on hi Pilologus ya hi Julia ya hi Nereus ya nan hi ibbanan babai ya hi Olimpas ya hi an namin nadan ibbada an tatagun Apu Dios.

<sup>16</sup> An namin nadan ibba ta'un kimmulug an ma'amu'amung hinadan boblehtu ya imbagadan nomnomnomon da'yu i dida.

Ot maphod on an namin ayuhna ya munhin'a'apnga ayu.

<sup>17</sup> Ya hay oha boh pinhod'un ibagan da'yun i'iba ya hanat halipodpodon ta'u ta adi ta'u e mi'hayhayyup hinadan umalin e mangipatnan mamahbah hi pangulug ta'u te diday gumalat hi agogodwaan ta'un kimmulug. Te danaen tatagu ya adida patiyon nadan nituddu i dita'uh din hopapna. <sup>18</sup> Ot nadan tatagun athidiy pangatda ya bokon hay adayawan nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu di itamuwanda te on hay eda pangipabak-tuwan hi adolday nomnomnomonda. Te gapuh nan maphod an panpannapitda ya nada'en hi

kittang on nihapitan ya mabaliyanda. <sup>19</sup> Mu madinola' i da'yu te nan ana'na'unnudyuh nan tudtudun Jesu Kristu ya nundongol hi abobboble. Ot hay pohdo' ya dumakol di innilaonyuh nadan maphod an pangat ta bokon hanan adi maphod an pangat di luma'inganyu. <sup>20</sup> Ta wan hi Apu Dios an alpuwan di linggop ya idatnay pangabak ta'uh nan tamun Satanas. Ot hanat hi Jesu Kristu an Ap'apu ta'u di mangipapto' i dita'un namin.

<sup>21</sup> Hi Timothy an mi'tamun ha'on ya alyonay nomnomnomon da'yu. Ya atbohdiy inalin nadan i'iba' an Judyu an da Lusio ya hi Hason ya hi Sosipater.

<sup>22</sup> Ya atbohdi ha'on an hi Tersius an nuntudo'on Paul ituwen tudo'na an nomnomnomon da'yu an gapuh kimmulugan ta'un namin hinan Ap'apu ta'un hi Kristu.

<sup>23</sup> Ya hi Geyus ya alyonay nomnomnomon da'yu. Hiyay nangipadutu' i ha'on te hituh tun baleday dimmutu'a'. Ya hitun baleda boy a'am'amungan nadan ibba ta'un kimmulug hitu. Ya ta'on on hi Erastus an hiyay mumpapto' hinan pihhun di gubilnu ituwen boble ya hi ibba ta'u an hi Kuwartus ya imbagadan nomnomnomon da'yun dida. <sup>24</sup> Ot hanat minaynayun an hom'on dita'uh nan Ap'apu ta'un hi Jesu Kristu. Amen

<sup>25</sup> Hay ma'udih ibaga' ya maphod on hi Apu Dios di dayawon ta'u. Te hiya ya ongal di abalinanan mangipihamad hi pangulug ta'u i Jesu Kristu. Ta hiya nan e' itudtuduh atagutagu nan a'at di nangiyatayan Jesu Kristu i dita'u. Hituwen tudtudu ya agge nipa'innilah din nadne. <sup>26</sup> Mu maphod ta nipa'innilah ad uwani ta hiya nan

mabalin mohpen ma'awatan ta'u din impitudo' Apu Dios i handidan propetah din nadne. Ya ten ad uwani ya hay imbagan nan munnananong an Dios ya mahapul an mitudduy a'atnah abobboble ta wan an namin nadan tatagu ya mabalin an hiyay un'unudonda. <sup>27</sup> Ot hiya ya ammuna an nanginnilah an naminamin di dayawon ta'uh inggana an gapuh nan inat Jesu Kristu. Amen!

**Nan Hapit Apu Dios**  
**Ifugao, Amganad: Nan Hapit Apu Dios Bible**

copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ifugao, Amganad

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-13

---

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source  
files dated 29 Jan 2022

8a82f002-75c6-5d1c-87e7-2ca29bd67aec